

YOĞUNLAŞMALARIN (BİRLEŞME VEYA DEVRALMALARIN) KONTROLÜNDE ŞARTLI İZİN VE 2010/4 SAYILI TEBLİĞ'İN GETİRDİĞİ YENİLİKLER

Doç. Dr. Metin TOPÇUOĞLU*
Öğr. Gör. Nilgün DOLMACI**

ÖZET

Rekabet Kurumu, kuruluşundan kısa bir süre sonra yoğunlaşmaların rekabet üzerindeki olumsuz etkilerini kontrol altına almak üzere 1997/1 sayılı "Rekabet Kurulu'ndan İzin Alınması Gereken Birleşme ve Devralmalar Hakkında Tebliğ"i çıkarmıştır. Ancak rekabet ortamının dinamik yapısı ve AB rekabet mevzuatındaki gelişmeler, Türk birleşme ve devralmalar mevzuatını da etkilemiş ve Kurul, 01.01.2011 tarihinde yürürlüğe giren yeni bir Tebliğ yayınlamıştır¹. Bu çalışmada yeni Tebliğ'in; birleşme ve devralmalar hususunda 1997/1 sayılı Tebliğ'den farklı yanları, getirdiği yenilikler, özellikle şart ve taahhüde yönelik hükümleri incelenecektir.

Anahtar kelimeler : *Yoğunlaşmaların (birleşme ve devralmaların) kontrolü, taahhüt, şartlı izin, 2010/4 sayılı yeni tebliğ, 2010/4 sayılı tebliğin getirdiği yenilikler.*

CONDITIONAL PERMISSION IN THE CONTROL OF CONCENTRATIONS (MERGERS AND ACQUISITIONS) AND IMPROVEMENTS OF NOTIFICATION NO: 2010/4

ABSTRACT

The Competition Authority, shortly after its establishment, issued the Notification (Regulation) Concerning the Mergers and Acquisitions calling for the Authorization of the Competition Board (Notification No. 1997/1) in order to

* Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Öğretim Üyesi.

** Süleyman Demirel Üniversitesi Isparta Meslek Yüksekokulu Hukuk Bilimleri Öğretim Görevlisi.

¹ 2010/4 sayılı Rekabet Kurulu'ndan İzin Alınması Gereken Birleşme ve Devralmalar Hakkında Tebliğ (RG 07.10.2010, 27722). Bundan sonra söz konusu Tebliğ, 2010/4 say. Teb. olarak kısaltılacaktır.

control the negative effects of concentrations on the competition. However, the dynamic nature of competition and developments in competition legislation of the European Union have revealed that there is a need for a new arrangement on mergers and takeovers in the Turkish legislation. With these requirements, the Board issued a new Notification, entered into force on 01.01.2011. In this study, different sides of the new Notification from the Notification No. 1997/1 regarding mergers and acquisitions, improvements, especially the commitment and the conditions are handled.

Key words : *Control of the concentrations, commitment, conditional permission, the new Notification no: 2010/4, improvements of the new Notification numbered 2010/4.*

I- GİRİŞ

Yoğunlaşma işlemlerinin kontrolü, rekabet hukukunun önemli konularından birisidir. Yoğunlaşma işlemleri; etkinlik, verimlilik yaratması ve diğer bazı olumlu sonuçları olmakla birlikte ilgili pazarda rekabeti bertaraf etme riskini de içermektedir. Bu risk çerçevesinde, Rekabet Kurulu'nun yoğunlaşmaların kontrolündeki fonksiyonu ve alacağı kararların niteliği, teşebbüslerin gerçekleştirmek istedikleri işlemin akıbetini belirlemektedir.

Rekabet Kurulu, yoğunlaşmaların kontrolü sürecinde teşebbüslerin izin talebini üç ihtimale göre sonuçlandıracaktır. Kurul, yoğunlaşma işlemine, ya izin verir ya da izin vermez yahut şartlı izin verir. Özellikle yoğunlaşmalara şartlı izin verilmesi, Rekabet Kurulu'nun yoğunlaşma riski doğuran işleme izin vermesi ile vermemesi arasında yer alan, ekonomik ve hukuki sonuçları yönünden hassas bir denge sağlamayı gerektiren bir konudur. Bu bağlamda şartlı izin prosedürünün şekli koşullarının ve işlem içeriği ile ilgili değerlendirme kriterlerinin hukuki belirsizlik doğurmayacak şekilde düzenlenmesi, yoğunlaşmaların olumlu etkilerinin korunmasını sağlarken, olumsuz etkilerinin de denetim altına alınmasıyla ilgili pazarda rekabetin korunmasına hizmet edecektir.

Rekabeti etkileyebilecek yoğunlaşma işlemlerine rekabet otoritesinden izin alınmadan başlanması pek çok hukuk düzeni tarafından yasaklanmıştır (erken başlama yasağı). Zira, yoğunlaşma gerçekleştirildikten sonra geriye dönülmesi ve piyasalarda yoğunlaşma öncesi ortamın yeniden tesis edilmesi son derece güçtür. Belirli eşikleri aşan teşebbüslerin birleşme ve devrinde zorunlu

bildirim sistemi benimsenmiştir². Bildirilmesi zorunlu yoğunlaşma işlemleri Rekabet Kurulu'ndan izin alınmadan gerçekleştirilirse işlem hukuki geçerlilik kazanamayacak ve ilgililere para cezası uygulanacaktır (RKHK m. 7/2; 10; 11/1-b).

Yoğunlaşmalar, rekabet politikalarında dikkatle izlenen rekabeti kısıtlayıcı davranışlardır. Ancak yoğunlaşmaların, behemehâl rekabeti kısıtlayıcı işlemler olduğu sonucunu kabul etmek mümkün değildir. Küçük teşebbüslerin büyük piyasa aktörlerine karşı varlıklarını muhafaza edebilmeleri ve genel olarak rekabetten beklenen faydaların sağlanması yönlerinden yaratacağı etkinliğe göre yoğunlaşmalar, teşvik edilecek (izin verilecek) veya engellenecektir. Bu bağlamda 2010/4 say. Teb. bir takım eksikliklerine rağmen rekabetin korunması ve geliştirilmesinde önemli bir kilometre taşı olarak uygulama alanı bulacaktır.

II- YOĞUNLAŞMA (BİRLEŞME VEYA DEVRALMA)

1) Genel olarak

Yoğunlaşma, ekonomik kaynak ve faaliyetler toplamının (emek gücü, satışlar, yaratılan gelir ve firmaların sahip olduğu varlıklar) büyük bir yüzdesinin, bu toplama sahip olan veya kontrol eden birimlerin küçük bir yüzdesi veya birkaç tanesi tarafından kontrol edilmesi ya da sahiplenilmesidir³.

Az sayıda teşebbüsün toplam satışlar, varlıklar veya istihdam gibi ölçütlere göre ekonomik faaliyetin büyük kısmını elde tutmaları durumu olarak da tanımlanan yoğunlaşma, en az iki ya da daha çok bağımsız teşebbüsün birleşmesi ya da bir teşebbüs üzerindeki kontrolün el değiştirmesi⁴ sonucunda ortaya çıkabilmektedir. Yoğunlaşmaların büyük bölümünü, bir teşebbüsün başka

² Geniş bilgi için bkz. SOLMAZ, Ekrem, *Yoğunlaşmaların Kontrolünde Bildirim Eşikleri*, Rekabet Kurumu Yayını, Ankara 2009, s. 55; KORTUNAY, Ayhan, "Rekabet Hukuku Açısından Birleşme ve Devralmalarda "Erken Başlama Sorunu" (Gun Jumping)", *Rekabet Hukukunda Güncel Gelişmeler Sempozyumu - VIII*, Kayseri, 14-15 Mayıs 2010, Rekabet Kurumu Yayını, s. 331.

³ POLAT, Çetin, "Yoğunlaşma ve Piyasa Yapısı İlişkisi Çerçevesinde Türk Çimento Sektörünün Yapısal Analizi", *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 7, S. 2, 2007, s. 99. Yoğunlaşma kavramının piyasa yapısının belirlenmesi ile ilgili kullanımı hakkında bkz. NARİN, Müslüme, "Türkiye ve Avrupa Birliğinde En Büyük Sanayi Kuruluşlarının Genel Yoğunlaşma Düzeyi ve Performans Göstergeleri", *Ekonomik Yaklaşım Dergisi*, 2006, C. 17, S. 60-61, s. 49-76; BAŞ, Mehmet, "Rekabeti Etkileyen Faktörlerden Pazar Yoğunlaşması ve Türkiye'deki Bazı Sektörlerin Yoğunlaşma Dereceleri", *Gazi Üniversitesi, Turizm, Ticaret ve Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2004 (2), s. 4 vd. Sermayenin merkezileşmesi hakkında bkz. DEMİR, Gülten Sevhan, "Sermayenin Yoğunlaşma/Merkezileşmesi: Firma Birleşmeleri", *İktisat, İşletme ve Finans Dergisi*, Y. 2003, C. 18, S. 206, s. 60-80.

⁴ Birleşme ve devralma işlemleri sonrasında ve aynen bu işlemlerde olduğu gibi ortak girişim sonrasında pazarda yoğunlaşma oluşabileceği için, bu çalışmada tüm ilişkileri kapsamak üzere yoğunlaşma kavramı kullanılacaktır.

bir teşebbüsün kontrolünü ele geçirmesi oluşturmakla birlikte, kavram, kontrolün niteliğinde ya da yapısındaki değişiklikleri de kapsamaktadır. Diğer bir deyişle, yoğunlaşma, sevk ve idare gücünün, yani kontrolün, teşebbüsler arasında el değiştirerek belirli merkezlerde toplanması ve bu durumun ilgili piyasadaki oyuncularını azaltacak şekilde yapısal değişikliklere yol açmasıdır⁵.

Yoğunlaşma ilkesel olarak kabul edilebilir bir durumdur; çünkü ekonomik bütünleşmeyle genişleyen pazar, daha büyük girişimleri gerektirir. Teşebbüslerin yapılarının iyileştirilmesi, üretimin rasyonelleşmesi ve iç ekonomilerin güvenceye alınmasıyla üretim maliyetleri tüketici lehine azalabilmektedir. Yine de yoğunlaşma belli sınırları aştığında, pazardaki hâkim konumun gereği rakip teşebbüslerin faaliyetlerini zorlaştıran, piyasaya girişi engelleyen ya da tüketiciyi sömüren ve doğal olarak rekabeti ortadan kaldıran bir sürece dönüşebilmektedir. Rekabet karşıtı bir yoğunlaşma genellikle rekabet otoritelerinin gözettiği refah standardı olan tüketici fazlasını azaltan yoğunlaşmalar olarak algılanmaktadır⁶. Üstelik hem yoğunlaşma işlemini gerçekleştirmek isteyen teşebbüslerin yapısı, bizzat yoğunlaşma işleminden etkilenmekte ve yoğunlaşma işleminden sonra değişiklik göstermektedir, hem de pazarın yapısında değişikliğe yol açmaktadır.

Ticari hayatta teşebbüslerin birleşme veya devralma yoluyla bir araya gelmeleri, teknik olarak ve sonuçları bakımından birçok hukuk dalını ilgilendirdiği gibi aynı zamanda ekonomik hayata ve rekabete etkileri –bilhassa iktisadi merkezileşme yaratarak yoğunlaşmaya yol açmaları- bakımından da Rekabet Hukukunu yakından ilgilendirmektedir. İlgili pazarda piyasa yapısını önemli değişikliklere uğratabilecek birleşme ve devralmaların rekabet hukuku bakımından önemi, “hâlihazırda en az bir teşebbüse sahip veya onu kontrol eden kimselerin, diğer bir işletmeyi devralması” ile iktisadi gücün merkezileşmesi nedeniyledir⁷. Birleşme ve devir işlemi nasıl nitelendirilirse nitelendirilsin, Rekabet Hukuku açısından önemli olan unsur, yoğunlaşmanın ortaya çıkıp çıkmadığı ve dolayısıyla rekabetin kısıtlanıp kısıtlanmadığı olgusudur⁸.

⁵ Bkz. GÜNGÖRDÜ, Abdulgani, *AT ve Türk Rekabet Hukukunda Yoğunlaşmalarda Kontrol Unsuru*, Rekabet Kurumu Yayını, Ankara 2003, s. 4.

⁶ Bkz. KAYA/MADAN/SESLİ, *Yoğunlaşmalarda Yapısal Tedbir Mekanizması Ve Etkinlik Değerlendirmesi*, *Rekabet Dergisi*, Ankara, 2009, 10 (2), s. 54; MOUSSİS, Nicholas, *Avrupa Birliği Politikaları Rehberi*, Mega Press, İstanbul 2001, s. 303; ALTAY, Sıtkı Anlam, *Anonim Ortaklıklar Hukuku'nda Sermayeye Katımlı Ortak Girişimler*, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2009, s. 77.

⁷ Bkz. İNAN, Nurkut/PİKER, Mehmet, *Rekabet Hukuku El Kitabı*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayını, Ankara 2007, s. 75; TOPÇUOĞLU, Metin, “İşletmenin Devri Ve Devir İşlemine Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'un Etkisi”, *Bilgi Toplumunda Hukuk, Ünal Tekinalp'e Armağan, C: II*, İstanbul 2003, s. 91.

⁸ TOPÇUOĞLU, s. 94.

Günümüzde sadece gelişmekte olan ülke teşebbüsleri değil büyük ölçekli gelişmiş ülke teşebbüsleri de yeni üretim imkânları elde etmek, yeni hammadde kaynaklarına ulaşmak, yeni ürün, hizmet ve para piyasalarına girmek, uluslar arası piyasalarda ayakta kalabilmek, diğer bir teşebbüsün sahip olduğu avantajlardan yararlanmak, portföy çeşitlenmesine giderek riski yaymak gibi nedenlerle gerek ulusal gerekse uluslararası düzeyde birleşmelere gitmektedirler⁹. Yeni ekonomik düzende ekonomik ilişkilerin ülkeler arasında değil, giderek birbiriyle ticaret yapan bloklar arasında gelişmesi beklenmektedir. Teşebbüsler, birleşmeler yoluyla dünya ekonomisinde etkinlik kazanmayı amaçlamaktadır¹⁰.

Birleşme ve devralma işlemlerinin yarattığı etkileri ve sonuçlarını ilk etapta olumlu bakış açısıyla değerlendirmek gerekirse; genel olarak üzerinde uzlaşılan husus, birleşme veya devralma işlemlerinin “sinerji” yarattığı yönündedir. Bu açıdan, birleşme veya devralmalar ekonomik yönüyle öncelikle taraf teşebbüsleri, ülke ekonomisini ve nihayet tüketicileri olumlu etkileyecek işlemlerdir. Birleşme veya devralmanın tarafı teşebbüsler için bu işlemin yarattığı ilk önemli sonuç, daha fazla güç ve rekabet avantajı elde etmek, kapasite artışı, bazı mallar açısından en verimli üretim biçimini ifade eden ölçek ekonomisine ulaşılması ve bu sayede en ucuz üretimin yapılmasının mümkün olmasıdır. İkinci önemli sonuç ise, birleşme veya devralma sonrasında artan teknik bilgi ve finans imkânları, farklı yatırım harcamaları gerektiren sektörler girişini kolaylaştırması, araştırma - geliştirme (Ar-Ge) faaliyetlerinin artması ve kuvvetlenmesidir. Birleşme veya devralmaların makro boyuttaki etkileri ve sonuçları ise, yerli teşebbüslerin dış piyasalarda rekabet gücüne kavuşmaları, ülke ekonomisine yabancı sermaye girişine yol açması, yeni istihdam alanları ortaya çıkarması, teknoloji transferi ve ihracat artışı sağlaması şeklinde ifade edilmektedir¹¹.

2) Yoğunlaşma kavramının tanımı

RKHK m. 7, “Birleşme veya Devralma” başlığını taşır; hangi tür birleşme devralmaların hukuka aykırı olduğunu düzenler. RKHK m. 7 ve 2010/4

⁹ Şirketleri birleşmeye götüren nedenler hakkında bkz. SARICA, Sevilay, “ABD, AB ve Türkiye’nin Firma Birleşmelerine Yaklaşımı”, *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Bahar 2008, C. 4, Y. 4, S. 1, s. 53; KAVAK, Ahmet, *Sermaye Şirketlerinin Tasfiye, Birleşme, Devir ve Bölünme İşlemleri*, Maliye ve Hukuk Yayınları, Ankara 2009, s. 47-48.

¹⁰ Şirket birleşme ve devralmalarının makroekonomik nedenleri, Dünya ve Türkiye’de tarihsel gelişimi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. ASUNAKUTLU, Tuncer/BAYDUR, Cem Mehmet, “Ekonominin Yeni Trendleri Üzerine Bir Değerlendirme”, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Bahar 2001, S. 3, s. 11; SARIKAMIŞ, Cevat, *Şirket Birleşmeleri*, Avcıol Basım Yayın, İstanbul 2003, s. 74-100.

¹¹ Bkz. SEZEN, Ayşe, “Birleşme ve Devralmalar”, *İkinci Rekabet Hukuku Sempozyumu, Bildiriler - Tartışmalar*, URTEB Yayınları, Bursa 09 Haziran 2007, s. 106.

sayılı Tebliğ incelendiğinde, rekabet hukukunun, birleşme ve devralmaların kapsamını, TTK'da düzenlenen teknik - hukukî anlamdaki birleşme ve devralmalara göre daha geniş tuttuğu ve belirli bir yapı içerisindeki ekonomik gücün yoğunlaşmasını ifade ettiği görülmektedir. Bu sebeple RKHK m. 7 ve 2010/4 say. Teb. m. 5'in geniş düzenlemeleri karşısında, hukukî ve ekonomik durumu tam yansıtmayan “birleşme veya devralma” terimleri yerine, “yoğunlaşma” kavramının kullanılması daha isabetli görünmektedir¹². RKHK'da Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı'nda da “birleşme ve devralma” kavramı yerine “yoğunlaşma” kavramı kullanılmaktadır¹³.

Aynı piyasada yer alan veya alabilecek durumda olan teşebbüslerin kontrolünde kalıcı değişikliğe yol açacak şekilde,

¹² Ayrıca bkz. ERDEM, İ. Ercüment, *Rekabet Hukuku İle İlgili Makaleler*, Beta Yayınevi, İstanbul 2007, s. 10 vd.

¹³ RKHK'da değişiklik öngören 2008 tarihli Tasarının 5. maddesi metninde yer alan ifadeler şu şekildedir: “Yoğunlaşma İşlemleri”

MADDE 7– Ülkenin tamamında veya bir kısmında bir mal veya hizmet piyasasında, başta tek başına veya birlikte hâkim durum yaratılması ya da mevcut hâkim durumun güçlendirilmesi olmak üzere, rekabetin önemli ölçüde azaltılması sonucunu doğuracak yoğunlaşma işlemleri yasaktır”. Madde şu şekilde sadeleştirilebilir ve değiştirilebilir:

“Yoğunlaşma İşlemlerinin Kontrolü

“İlgili piyasada tek başına veya birlikte hâkim durum yaratacak ya da mevcut hâkim durumu güçlendirecek yahut rekabeti önemli ölçüde azaltacak yoğunlaşma işlemleri yasaktır” (ya da sadece)

“İlgili piyasada rekabeti önemli ölçüde azaltacak yoğunlaşma işlemleri yasaktır”.

Tasarı “Yoğunlaşma İşlemlerinin Kontrolü” başlığı altında şu hükme yer vermektedir:

MADDE 7/A– Kontrolde kalıcı değişiklik meydana getirecek şekilde,

a) bağımsız iki veya daha fazla teşebbüsün birleşmesi ya da

b) bir veya daha fazla teşebbüsün tamamının ya da bir kısmının doğrudan veya dolaylı kontrolünün, hisse ya da malvarlığının satın alınmasıyla, sözleşmeyle veya diğer bir yolla, bir ya da daha fazla teşebbüs veya hâlihazırda en az bir teşebbüsü kontrol eden bir ya da daha fazla kişi tarafından devralınması,

Kanun anlamında yoğunlaşma işlemi sayılır.

Bağımsız bir iktisadi varlığın tüm işlevlerini kalıcı olarak yerine getirecek bir ortak girişimin oluşturulması (b) bendi anlamında bir yoğunlaşma işlemi teşkil eder”.

Tasarının bu hükmü daha kapsayıcı ve öz bir ifade ile şu şekilde düzenlenebilir: “Yoğunlaşma İşlemleri

Aynı piyasada yer alan veya alabilecek durumda olan teşebbüslerin kontrolünde kalıcı değişikliğe yol açacak şekilde,

- iki veya daha fazla teşebbüsün birleşmesi,

- bir teşebbüsün devralınması,

- miras ve cebri icra yolu dışından bir teşebbüsün malvarlığının, ortaklık paylarının veya yönetimde belirleyici olabilme gücünün ele geçirilmesi gibi herhangi bir şekilde kontrol yetkisi sağlayacak araçların devralınması,

Kanun anlamında yoğunlaşma işlemi sayılır.

İki veya daha fazla teşebbüsün içlerinden biri ya da hepsi ile aynı piyasada faaliyet gösterecek bir ortak girişim oluşturmaları (c) bendi anlamında yoğunlaşma kabul edilir”.

- a) bağımsız iki veya daha fazla teşebbüsün birleşmesi¹⁴,
- b) bir teşebbüsün devralınması¹⁵,
- c) miras veya cebri icra yolu dışında bir teşebbüsün malvarlığının, ortaklık paylarının veya yönetimde belirleyici olabilme gücünün ele geçirilmesi gibi herhangi bir şekilde kontrol yetkisi sağlayacak araçların devralınması,
- d) İki veya daha fazla teşebbüsün içlerinden biri ya da hepsi ile aynı piyasada faaliyet gösterecek bir ortak girişim oluşturmaları,
yoğunlaşma olarak kabul edilecektir.

RKHK m. 7, yoğunlaşma ile ilgili şu hükme yer vermektedir: “Bir ya da birden fazla teşebbüsün hâkim durum yaratmaya veya hâkim durumlarını daha da güçlendirmeye yönelik olarak, ülkenin bütünü yahut bir kısmında herhangi bir mal veya hizmet piyasasındaki rekabetin önemli ölçüde azaltılması sonucunu doğuracak şekilde birleşmeleri veya herhangi bir teşebbüsün ya da kişinin diğer bir teşebbüsün mal varlığını yahut ortaklık paylarının tümünü veya bir kısmını ya da kendisine yönetimde hak sahibi olma yetkisi veren araçları, miras yoluyla iktisap durumu hariç olmak üzere, devralması hukuka aykırı ve yasaktır”.

2010/4 sayılı “Rekabet Kurulu’ndan İzin Alınması Gereken Birleşme ve Devralmalar Hakkında Tebliğ” m. 5/1-b’de “(b)ir veya daha fazla teşebbüsün tamamının ya da bir kısmının doğrudan veya dolaylı kontrolünün, hisse ya da malvarlığının satın alınmasıyla, sözleşmeyle veya diğer bir yolla bir ya da daha fazla teşebbüs veya halihazırda en az bir teşebbüsü kontrol eden bir ya da daha fazla kişi tarafından devralınması” birleşme veya devralma sayılan haller içerisinde zikredilmektedir. Burada dikkatten kaçırılmaması gereken husus, birleşme ve devralma kapsamında sayılan haller açısından “kontrolde kalıcı değişiklik meydana gelmesinin” arandığıdır.

Birleşme ve devir işlemlerinin yasaklanmasında, kriter olarak, “rekabetin önemli ölçüde azalması” şartı yeterli kabul edilmelidir¹⁶. Gerçekten, hâkim durum uygulamalarına yol açan ya da var olan bu durumu daha da güçlendiren devir işlemlerinin, rekabeti bertaraf edeceği veya daha ihtiyatlı bir deyişle hoş görüşle karşılanamayacak derecede kısıtlayacağı kaçınılmaz bir

¹⁴ İki veya daha fazla teşebbüsün malvarlıklarının yeni bir teşebbüs bünyesinde kül halinde bir araya gelmeleri (BK m. 180, Yeni BK m. 203; TK m. 146 vd, Yeni TK m. 136 vd).

¹⁵ Bir teşebbüsün diğer bir teşebbüse kül halinde malvarlığı ile birlikte iltihak etmesi (BK m. 179, Yeni BK m. 202; TK m. 146 vd, Yeni TK m. 136 vd).

¹⁶ Bkz. TOPÇUOĞLU, s. 94.

olgudur¹⁷. Fakat rekabeti önemli ölçüde kısıtlayan her devir olayının, hâkim duruma yol açmayacağı açıktır. Dolayısıyla rekabeti önemli ölçüde azaltan devir işlemleri yasak kapsamına alınmışsa, rekabeti bertaraf edecek girişimlerin “evleviyetle” yasaklanmaları gereğinden tereddüt edilemez. Özellikle dikey birleşmelerde yani aynı mal veya hizmet piyasasının farklı aşamalarında yer alan teşebbüslerin birleşmesinde, piyasaya girişler kısıtlanabileceği gibi, çeşitli rekabet kısıtlamalarının ortaya çıkması da muhtemeldir. Bu sebeple “rekabetin önemli ölçüde azalması” şartı, kriter olarak, dikey birleşmelerin denetimi açısından ayrıca önem taşımaktadır.

3) Yoğunlaşmalarda kontrol unsuru

Rekabet hukuku, kontrol kavramını, yoğunlaşma işlemleri çerçevesinde ele almakta, kontrolün yoğunlaşma işlemine taraf olan teşebbüslerin ve bu teşebbüslerin yer aldığı pazarın yapısını etkileyen bir olgu olarak değerlendirmektedir. Kontrol mekanizmasında değişikliğe yol açmayan işlemlerin yoğunlaşma olarak değerlendirilmesi mümkün bulunmamaktadır¹⁸.

Genel olarak, kontrol, ayrı ayrı ya da birlikte, fiilen ya da hukuken bir teşebbüs üzerinde belirleyici etki uygulama olanağını sağlayan haklar, sözleşmeler veya başka araçlarla meydana getirilen idare ve sevk (yönetme ve yönlendirme) gücüdür. YTK, ticaret şirketleri bakımından bir teşebbüs üzerinde kontrol (hâkimiyet) yetkisi sağlayacak araçları ayrıntılı olarak göstermiştir (YTK m. 195)¹⁹. Bu araçlar özellikle bir teşebbüsün malvarlığının tamamı ya da

¹⁷ Ayrıca bkz. COPPI, Lorenzo/WALKER, Mike, “Substantial Convergence or Paralel Paths? Similarities and Differences in the Economic Analysis of Horizontal Mergers in US and EU Competition Law”, *The Antitrust Bulletin*, Spring-Summer 2004, s. 118 vd.

¹⁸ Bkz. ALTAY, s. 402; TOPÇUOĞLU, s. 99.

¹⁹ “(1) a) Bir ticaret şirketi, diğer bir ticaret şirketinin, doğrudan veya dolaylı olarak;

1. Oy haklarının çoğunluğuna sahipse veya

2. Şirket sözleşmesi uyarınca, yönetim organında karar alabilecek çoğunluğu oluşturan sayıda üyenin seçimini sağlayabilmek hakkını haizse veya

3. Kendi oy hakları yanında, bir sözleşmeye dayanarak, tek başına veya diğer pay sahipleri ya da ortaklarla birlikte, oy haklarının çoğunluğunu oluşturuyorsa,

b) Bir ticaret şirketi, diğer bir ticaret şirketini, bir sözleşme gereğince veya başka bir yolla hâkimiyeti altında tutabiliyorsa,

birinci şirket hâkim, diğeri bağlı şirkettir. Bu şirketlerden en az birinin merkezi Türkiye’de ise, bu Kanundaki şirketler topluluğuna ilişkin hükümler uygulanır.

(2) Birinci fıkrada öngörülen hâller dışında, bir ticaret şirketinin başka bir ticaret şirketinin paylarının çoğunluğuna veya onu yönetebilecek kararları alabilecek miktarda paylarına sahip bulunması, birinci şirketin hâkimiyetinin varlığına karinedir.

(3) Bir hâkim şirketin, bir veya birkaç bağlı şirket aracılığıyla bir diğer şirkete hâkim olması, dolaylı hâkimiyettir.

(4) Hâkim şirkete doğrudan veya dolaylı olarak bağlı bulunan şirketler, onunla birlikte şirketler topluluğunu oluşturur. Hâkim şirketler ana, bağlı şirketler yavru şirket konumundadır.

bir kısmı üzerinde mülkiyet veya işletilmeye müsait bir kullanma hakkı, bir teşebbüsün organlarının oluşumunda ya da kararları üzerinde belirleyici etki sağlayan imtiyazlar veya sözleşmelerdir. Kontrol, hak sahipleri ya da bir sözleşmeye göre hakları kullanmaya yetkili kılınmış olan veya böyle bir hak ve yetkisi olmamakla birlikte fiilen bu hakları kullanma gücüne sahip olan kişiler veya teşebbüsler tarafından elde edilebilir (2010/4 say. Teb. m. 7/2).

Kontrol yetkisi bulunmaksızın sadece bir teşebbüsün malvarlığının ya da ortaklık paylarının devralınması 2010/4 sayılı Tebliğ kapsamında denetime tabi²⁰ bir devralma olarak değerlendirilmez²¹. Hangi araçlarla ve nasıl sağlandığı dikkate alınmaksızın, önceden iktisadi açıdan bağımsız bir teşebbüsün yönetimi üzerinde belirleyici etki uygulama imkânı ve iktidarının varlığı halinde kontrolün elde edildiği kabul edilmektedir. Kontrolün elde edilmiş sayılması için belirleyici etkinin geçici veya kısa süreli olmaması gerekmektedir.

Yoğunlaşmanın meydana gelmesinde önemli olan husus, teşebbüslerin kontrolünde meydana gelen sürekli ve kalıcı el değişiklikleri olduğundan, bunun hangi vasıtalar kullanılarak gerçekleştirildiği önem taşımamaktadır. Sonuç itibarıyla, kontrol yetkisi veren araçları devralmanın hukuka aykırı kabul edilebilmesi için devrin, işletme üzerinde uzun dönemli yapısal değişikliklere yol açması şarttır²².

(5) Şirketler topluluğunun hâkiminin, merkezi veya yerleşim yeri yurt içinde veya dışında bulunan, bir teşebbüs olması hâlinde de, 195 ilâ 209 uncu maddeler ile bu Kanundaki şirketler topluluğuna ilişkin hükümler uygulanır. Hâkim teşebbüs tacir sayılır. Konsolide tablolar hakkındaki hükümler saklıdır.

(6) Şirketler topluluğuna ilişkin hükümlerin uygulanmasında “yönetim kurulu” terimi limited şirketlerde müdürleri, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler ile şahıs şirketlerinde yöneticileri, diğer tüzel kişilerde yönetim organını ve gerçek kişilerde gerçek kişinin kendisini ifade eder”.

²⁰ 2010/4 sayılı Tebliğ ile ciro eşiği getirilmesindeki ve bu Tebliğ kapsamında birleşme veya devralma hali sayılan, Tebliğ’in 7. maddesindeki ciro eşiğini aşan işlemlerin denetimindeki ana amaç, yoğunlaşmaların pazardaki rekabeti önemli ölçüde ortadan kaldırması riskinin önüne geçmektir.

²¹ Bkz. GÜVEN, Pelin, *Türk Rekabet Hukuku Ve Avrupa Birliği Rekabet Hukukunda Birleşme Ve Devralmaların Denetlenmesi*, Yetkin Yayınları, Ankara 2003, s. 191. Rekabet Kurulu 16.09.2009 tarih ve 09-42/1053-266 sayılı kararında, “Doğuş, Tüvsüd ve Akfen gruplarının ortak kontrolü altında bulunan, devre konu Tüvtürk Kuzey, Tüvtürk Güney ve Tüvtürk İstanbul’un % 33,3334 oranındaki hisseleri Akfen Holding’den test taşı’ta geçeceği ve işlem neticesinde her ne kadar devre konu teşebbüsler ortak kontrol altında kalmaya devam edecekse de Akfen holding’e ait olan oy haklarının test taşı’ta devredilmesinin ortak kontrolün yapısını değiştireceğine ve böylece Tüvtürk güney’in alt işleticisi adana İçel Hatay A.Ş. bakımından da Akfen Holding’e ait olan tek başına kontrol yetkisinin test taşı’ta geçeceğine ilişkin tespitte bulunmuş ve buna göre, bildirim konusu işlemin tebliğ kapsamında izne tabi bir devralma işlemi olduğu yönünde neticeye ulaşmıştır. Ancak, işlem sonucunda hâkim durum yaratılmasının veya mevcut hâkim durumun güçlendirilmesinin ve böylece ilgili pazarda rekabetin önemli ölçüde azaltılmasının söz konusu olmaması nedeniyle bildirim konusu işleme izin verilmesine karar vermiştir”.

²² Bkz. KAYAR, İsmail, “Rekabet Hukukunda Birleşme ve Devralmalarda Kontrol Olgusu”, *Rekabet Hukukunda Güncel Gelişmeler Sempozyumu I*, Kayseri 2003, s. 160; TOPÇUOĞLU, s. 99.

III- GENEL OLARAK 2010/4 SAYILI TEBLİĞ'İN GETİRDİĞİ YENİLİKLER

1) Yoğunlaşmanın tarafları ve konusu

2010/4 say. Teb.'in 4. maddesine göre ilgili teşebbüs²³, birleşme işlemlerinde birleşen, devralma işlemlerinde devralan veya devre konu kişi ya da ekonomik birimleri; işlem tarafı ise birleşme veya devralmanın tarafı olan teşebbüsü ifade etmektedir. Burada yer alan ifadelerin sorunlu olduğu açıktır. Zira, Rekabet Hukuku'nda bir gerçek kişinin birleşme veya devir konusu işlem tarafı olması muhtemel değildir. Maddede birleşme ile kastedilen, ayrı varlığa sahip tüzel kişilerin (teşebbüslerin) varlıklarını yitirerek yeni bir tüzel kişi (teşebbüs) oluşturmaları; devralmada ise, bir tüzel kişinin (teşebbüs) kontrol yetkisi sağlayacak malvarlığı, hisse, sözleşme hakları gibi yetkileri ele geçirmesidir. Söz konusu değer ve malvarlığı unsurlarının ise, teşebbüs olarak kabul edilmeleri veya nitelendirilmeleri imkânsızdır. Dolayısıyla ilgili teşebbüsler "...ekonomik birimler" gibi belirsiz bir kavram ile ifade etmek mümkün değildir. Teşebbüs, RKHK'da "tanımlar" başlığı altındaki nitelikleri taşıyan gerçek veya tüzel kişiler ile bunların oluşturdukları tüzel kişiliği bulunmayan kişi ya da mal topluluklarıdır.

2) Yoğunlaşma sayılan haller

Yeni Tebliğ'de m. 5'e göre, RKHK m. 7 kapsamında birleşme ve devralma sayılan haller, kontrolde kalıcı değişiklik meydana getirecek şekilde en az iki teşebbüsün birleşmesi; hâlihazırda bir teşebbüsü kontrol eden kişi tarafından diğer bir teşebbüsün tamamının veya bir kısmının devralınması, hisse yahut malvarlığının satın alınması, doğrudan ya da dolaylı kontrolünün sözleşme veya diğer bir yolla ele geçirilmesidir. Ayrıca bağımsız bir iktisadi varlığın tüm işlevlerini kalıcı olarak yerine getirecek bir ortak girişimin oluşturulması devralma işlemi olarak kabul edilmektedir (2010/4 say. Teb. m. 5/3)²⁴. Şartla bağlanan ya da kısa bir zaman dilimi içerisinde menkul kıymetlerle seri bir şekilde gerçekleşen, yakın ilişkili işlemler, 5. madde kapsamında tek bir işlem olarak kabul edilmektedir (2010/4 say. Teb. m. 5/4).

²³ Rekabet Kurumu, Birleşme ve Devralmalarda İlgili Teşebbüs, Ciro ve Yan Sınırlamalar Hakkında Kılavuz Taslağı'nı 26.11.2010 tarihinde kamuoyunun görüşlerine sunmuştur. Taslak metni için bkz. http://www.rekabet.gov.tr/dosyalar/images/file/Kurum_Mevzuat_Karar_vb/TaslakKilavuz-gorus.pdf (26.11.2010).

²⁴ Bkz. TYSON, Nicole, "Joint Venture Regulation under European Competition Laws: An Update", *European Law Journal*, V: 13 (3), 2007, s. 416.

3) Kolay bildirim imkânı

Birleşme ve devralma işleminde taraflar bildirimlerini 2010/4 say. Teb. ekinde yer alan Birleşme ve Devralmalar Hakkında Bildirim Formu ile yapar. Tebliğ ekinde yer alan Bildirim Formunda önemli bir değişiklik yapılmış ve rekabet açısından sakınca oluşturma ihtimali düşük olan birleşme ve devralmalar için Bildirim Formunun bazı bölümlerinin doldurulması zorunluluğu kaldırılarak bu teşebbüsler açısından daha kolay başvuru imkânı sağlanmıştır. Kolay bildirimde bulunma imkânı sağlanan teşebbüsler açısından, yatay veya dikey işlem yapmaları hususu ve pazar payları dikkate alınmıştır²⁵. Ayrıca, işlemin tarafı olan teşebbüslerin sadece tek bir bildirimle başvuruda bulunabilmesi imkânı sağlanmış olması da, bürokrasinin azalmış olması bakımından olumlu bir gelişmedir.

“Birleşme ve Devralmaların Bildirilmesi” başlığını taşıyan 10. maddede, RKHK m. 12’deki düzenlemeyle paralel olarak ve eski Tebliğ’de aynı hususu düzenleyen 5. maddeden farklı olarak, taraflardan herhangi birinin bildirimde bulunması halinde, diğer ilgili tarafı durumdan haberdar etmek zorunluluğunu getirmektedir. Ayrıca 2010/4 say. Teb. m. 10/7’de, eski Tebliğ’den farklı olarak “birleşme ve devralma işlemlerinde “gerçekleştirilme tarihinin”, kontrolün değiştiği tarih olduğu belirtilmiştir.

Eski 1997/1 say. Teb.’de yan sınırlamalar²⁶ ile ilgili bir düzenleme yer almamaktayken ve yan sınırlama değerlendirmeleri Rekabet Kurulu kararlarında konu edilebilmekteyken; 2010/4 say. Teb. m. 13/5’de yer alan düzenleme ile bütün yoğunlaşma işlemlerinde yan sınırlamaların Kurul tarafından değerlendirilmesi yönündeki önceki uygulama terk edilmiş ve bir sınırlamanın yan sınırlama olup olmadığı hususunun tespiti işlem taraflarının sorumluluğuna bırakılmıştır. Buna göre Rekabet Kurulu, yoğunlaşmaya yönelik kararlarında

²⁵ Bildirim Formunda istenilen tüm bilgiler eksiksiz olarak doldurulmalıdır. Bununla birlikte;
a) İşlem taraflarından biri, ortak kontrole sahip olduğu bir teşebbüsün tam kontrolünü elde edecekse veya

b) Türkiye ve ilgili coğrafi pazarlar açısından her hangi bir etkilenen pazarda; yatay ilişkiler için işlem taraflarının pazar payları toplamı yüzde yirmiden, dikey ilişkiler için işlem taraflarından birinin pazar payı yüzde yirmi beşten azsa, söz konusu etkilenen pazar için, Bildirim Formunun 6 (etkilenen pazarlara ilişkin bilgiler), 7 (pazara giriş koşulları ve potansiyel rekabet) ve 8 (etkinlik kazanımları) numaralı maddelerinde istenen bilgilerin verilmesi gerekmemektedir.

²⁶ Yan sınırlama; bir anlaşmanın taraflarına getirilen ve anlaşmanın özünü oluşturmamakla birlikte, anlaşma ile ulaşılmak istenen hedeflerin tutturulması için gerekli ve bu hedeflerle doğrudan ilgili olan kısıtlamalardır. Yoğunlaşmaya ilişkin bir yan kısıtlama örneği ise, alıcı tarafından satıcıya geçici bir süre için getirilen rekabet etmeme yükümlülüğüdür (*Rekabet Terimleri Sözlüğü*, Rekabet Kurumu Yayını, Ankara 2010, s. 102).

yan sınırlamalar konusunda bir değerlendirme yapmasa bile vereceği izin kararının yan sınırlamaları da kapsayacağı ilkesi kabul edilmiş olmaktadır²⁷.

4) İlgili “pazar” kavramı

Birleşme ve devralmaların (yoğunlaşmaların) kontrolünde güdülen temel amacın, teşebbüslerin hâkim duruma gelmesi yahut hâkim durumun güçlendirilmesi yoluyla etkin rekabeti ortadan kaldırmasının önlenmesi olduğu dikkate alındığında²⁸, öncelikle ilgili pazar kavramının açıklanması önem taşımaktadır. İlgili pazar²⁹ kavramının değerlendirilmesinde en önemli veri RKHK'nın 4., 6. ve 7. maddesinde yer alan düzenlemeler yanında, 2010/4 Say. Teb'dir. 2010/4 Say. Teb.'in “birleşme ve devralmaların değerlendirilmesi” başlıklı 13. maddesine göre, “birleşme ve devralmalar değerlendirilirken özellikle; ilgili pazarın yapısı, ülke içinde ve dışında yerleşmiş olan teşebbüslerin fiili ve potansiyel rekabeti, teşebbüslerin pazardaki durumu, ekonomik ve mali güçleri, sağlayıcı ve müşteri bulabilme alternatifleri, arz kaynaklarına ulaşabilme imkânı, pazarlara giriş engelleri, arz ve talep eğilimleri, tüketicilerin menfaatleri, tüketici yararına olan etkinlikler ve diğer hususlar göz önünde tutulur”. İlgili coğrafi pazar kavramı, 1997/1 sayılı Rekabet Kurulundan İzin Alınması Gereken Birleşme ve Devralmalar Hakkında Tebliğ'in 4. maddesinde yer almaktayken, 2010/4 sayılı Tebliğ'de bu kavrama Tebliğ metninde yer verilmeyip sadece, teşebbüsler tarafından doldurulması öngörülen Form'da açıklanması ile yetinilmiştir. 2010/4 Say. Teb.'in “Ek” kısmında yer alan “Birleşme ve Devralmalar Hakkında Bildirim Formu”nda ilgili coğrafi pazar, “teşebbüslerin, mal ve hizmetlerinin arz ve talebi konusunda faaliyet gösterdikleri, rekabet koşullarının yeterli derecede homojen ve özellikle rekabet koşulları komşu bölgelerden hissedilir derecede farklı olduğu için bu bölgelerden kolayca ayrılabilen bölgelerdir. Coğrafi pazar değerlendirmesi yapılırken, özellikle ilgili mal ve hizmetlerin özellikleri, tüketici tercihleri, giriş

²⁷ http://www.rekabet.gov.tr/dosyalar/images/file/Kurum_Mevzuat_Karar_vb/TaslakKilavuz-gorus.pdf, s. 13.

²⁸ “İlgili pazar” konusunda Kurul bir Kılavuz (İlgili Pazarın Tanımlanmasına İlişkin Kılavuz) yayınlamıştır. sözkonusu kılavuzda “ilgili pazar” kavramı hakkında şu açıklamalara yer verilmiştir: “Kurul'un rekabet politikasıyla ulaşmayı istediği hedeflerle yakından ilişkilidir. Örneğin Kurul'un yoğunlaşma kontrolü politikasında amacı, hâkim durum yaratılarak veya mevcut bir hâkim durum güçlendirilerek ülkenin bütününde veya bir kısmında etkin rekabetin önemli ölçüde azaltılmasını önlemektir. Kurul'un rekabet politikasına göre hâkim durum, bir veya birden fazla teşebbüsün, rakipleri ve müşterilerinden bağımsız hareket ederek ekonomik parametreleri belirleyebilecek güçte olmasıdır. Böyle bir durum ise çoğunlukla teşebbüs/teşebbüslerin ilgili pazardaki arzın büyük bir kısmını sağlaması ve diğer bir takım unsurların da (giriş engelleri, müşterilerin tepki gösterme kapasitesi vb) aynı yönü işaret etmesi halinde ortaya çıkar” <http://www.rekabet.gov.tr/dosyalar/kilavuz/kilavuz5.pdf> [10.03.2011 (s. 3, p. 5)].

²⁹ İlgili pazar, “antitröst pazar” şeklinde de ifade edilebilmektedir. Kavrama ilişkin bkz. ÇETİNKAYA, Murat, *İlgili Pazar Kavramı ve İlgili Pazar Tanımında Kullanılan Nicel Teknikler*, Rekabet Kurumu Yayını, Ankara 2003. Ayrıca bkz. COPPI/WALKER, s. 103-110.

engelleri, ilgili bölge ile komşu bölge arasında teşebbüslerin pazar payları veya mal ve hizmetlerin fiyatları bakımından hissedilir bir farklılığın varlığı gibi unsurlar dikkate alınır” şeklinde açıklanmaktadır.

Etkilenen pazar yeni bir kavram olarak hem 2010/4 say. Teb. m. 7’de hem de Bildirim Formu’nda yer almaktadır. Bildirim konusu işlemten etkilenme ihtimali olan ve

a) Taraflardan iki veya daha fazlasının aynı ürün pazarında ticari faaliyette bulunduğu (yatay ilişki),

b) Taraflardan en az bir tanesinin bir diğerinin faaliyet gösterdiği herhangi bir ürün pazarının alt veya üst pazarında ticari faaliyette bulunduğu (dikey ilişki), ilgili ürün pazarları, etkilenen pazarları oluşturmaktadır. Rekabet Kurulu’nun 2010/4 say. Teb.’in yürürlüğe girmesinden bu yana vermiş olduğu kararlara bakıldığında etkilenen pazarların sınırlarını çizerken bazen sadece yerel bazda değerlendirme yaparken bazen de Türkiye Cumhuriyeti sınırlarını ve hatta kim zaman da yurt dışı piyasaları değerlendirmeye alarak adeta dünyayı da kapsama aldığı görülmektedir³⁰.

Bildirim Formu’nda işlem taraflarının etkilenen pazarlarda son 3 yılda gerçekleştirdikleri birleşme veya devralmalar hakkında da bilgi istenmektedir.

5) Bildirim Eşikleri

a) Genel olarak

2010/4 sayılı Rekabet Kurulu’ndan İzin Alınması Gereken Birleşme ve Devralmalar Hakkında Tebliğ m. 7/1-a’da “işlem taraflarının Türkiye ciroları toplamının yüz milyon TL’yi ve işlem taraflarından en az ikisinin Türkiye cirolarının ayrı ayrı otuz milyon TL’yi aşması halinde hukuki geçerlilik kazanabilmesi için Kurul’dan izin alınması zorunludur” denilmekle belli bir yüzde üzerinden ifade edilen toplam pazar payı ile ilgili eşikten vazgeçildiği ve sadece “ciro esaslı bildirim eşiği”nin benimsendiği görülmektedir. Bunun yanında ayrıca 2010/4 say. Teb. m. 7/1-b’de işlem taraflarının “dünya cirosu”nun dikkate alındığı, işlemin taraflarından birinin dünya cirosunun beş yüz milyon TL’yi ve diğer işlem taraflarından birinin Türkiye cirosunun beş milyon TL’yi aşması halinde “geçerlilik” kazanabilmesi için Kurul’dan izin alınması³¹ zorunludur. Yeni Tebliğ’de eski 1997/1 sayılı Tebliğ’den farklı ve en

³⁰ Konuya ilişkin Rekabet Kurulu kararları için bkz. RKK 28.04.2011, 11-26/494-151; RKK 28.04.2011, 11-26/493-150; RKK 14.04.2011, 11-23/433-131; RKK 23.02.2011, 11-10/186-62; RKK 17.03.2011, 11-16/300-96 (Kurul kararları, Kurumun <http://www.rekabet.gov.tr> adresinden incelenebilir).

³¹ Yoğunlaşma işlemleri her zaman rekabeti olumsuz etkilemeyeceğinden sadece belirli büyüklükteki yoğunlaşmalar bildirim yükümlülüğüne tabidir. Bkz. SOLMAZ, s. 5.

önemli yenilik “pazar payı”nın esas alındığı bildirim eşiğinin kaldırılmış olmasıdır.

2010/4 say. Teb.’de yer alan “ciro esaslı bildirim eşiği” bir sakıncayı gidermeyi de hedeflemiştir. 1997/1 Sayılı Tebliğ uygulamasının, yabancı teşebbüslere yapılacak devirler açısından, o yabancı teşebbüsün Türkiye’de ilgili ürün piyasasında bir pazar payı veya cirosu olmadığı takdirde, sadece birleşme veya devralmanın tarafı olan Türk teşebbüsün pazar payı veya cirosunun dikkate alınması şeklinde bir sakınca doğurması mümkün iken, yeni düzenleme ile, işlemin taraflarından birinin yabancı teşebbüs olması ihtimaline binaen dünya cirosunun da değerlendirme kapsamına alındığı görülmektedir.

Bu kapsamda dikkat çekici bir diğer yenilik ise m. 7/2’de yer almaktadır ve ortak girişimler hariç tutulmak üzere, bu maddenin birinci fıkrasındaki eşikler aşılsa dahi, herhangi bir etkilenen pazarın olmadığı işlemler için Kurul’dan izin alınması gerekmediği hükme bağlanmaktadır.

2010/4 say. Teb. m. 7/1-a ve b’de yer alan eşikler, Tebliğ’in yürürlüğe girmesinden itibaren iki yılda bir Rekabet Kurulu tarafından yeniden belirlenecektir (2010/4 say. Teb. m. 7/3). Ayrıca Kurum, bildirilen birleşme ve devralmaları, Tebliğ’in 12. maddesinde yer alan hüküm gereği, ilgili teşebbüsler ile faaliyet alanlarını da içerir şekilde internet sayfasında duyurmaya başlamıştır.

b) Yıllık cirosu belirli bir miktarı aşan yoğunlaşmalar

Yeni Tebliğ’de getirilen “ciro esaslı bildirim eşiği”, yoğunlaşma işlemi tarafı teşebbüsün finansal gücünü yansıtacak şekilde toplam ciro dikkate alınarak ifade edilmiştir. 2010/4 say. Teb.’de, ilk ciro eşiği ile tarafların toplam ciroları, ikinci ciro eşiği³² ile tarafların ayrıca ciroları esas alınmakta ve böylece bir yoğunlaşma işleminin bildirim tabi olması için bu eşiklerin dikkate alınması ve her iki eşiğin de aşılmış olmasının aranması gerekmektedir. Zaten teşebbüsler açısından pazar payına nazaran daha kolay tespit edilen ve bu nedenle tartışmasız verilerin “ciroya ilişkin olanlar” olduğu belirtilmektedir³³.

Yeni Tebliğ m. 8/6’ya göre “ciro”, tek düzen hesap planına göre bildirim tarihinden bir önceki mali yılsonunda veya bunun hesaplanması mümkün olmazsa, bildirim tarihine en yakın mali yılsonunda oluşan net satışları ifade etmektedir. Tebliğ’in 7. maddesinde belirlenen ciro eşiklerinin aşılıp

³² İkili ciro eşiği sistemi hakkında bkz. SOLMAZ, s. 9, 31 vd; BURNLEY, Richard, “An Appropriate Jurisdictional Trigger for the EC Merger Regulation and the Question of Decentralisation”, *World Competition*, 25 (3), 2002, s. 267-276.

³³ AŞÇIOĞLU ÖZ, Gamze, “Türk Rekabet Hukuku Çerçevesinde Pazarda Hâkim Durumun Kötüye Kullanılması ve Birleşme ve Devralmaların Kontrolü”, *Rekabet Hukuku ve Yargı Sempozyumu*, Ankara 5 Mart 1999, s. 117.

aşılmadığı belirlenirken, ilgili teşebbüs ve bu teşebbüsle Tebliğ'in m. 8/1'deki kriterler çerçevesinde bağlantılı olan bütün teşebbüslerin ciroları dikkate alınır. Amaç, hukuki belirlilik doğrultusunda hareket ederek, işlem vasıtasıyla etkilenen ekonomik kaynakların toplam hacminin belirlenmesi suretiyle işlem taraflarının toplam ekonomik gücünü değerlendirmektir³⁴.

Ancak yıllık ciro kriteri teşebbüslerin büyüklüğü ve gücü hakkında bir fikir verse de, rakiplerine göre ilgili piyasada sahip olduğu gücü ve rekabeti etkileme fonksiyonu hakkında yeterli bilgi vermeyecektir. Yoğunlaşma kimi teşebbüslerin ilgili piyasadaki ağırlığı ve büyüklüğü sahip oldukları “piyasa payı” ile anlaşılacaktır. Teşebbüslerin piyasa payına ilişkin bilgiler bakımından bildirimde beyan edilen veriler önemli olsa da, bu verileri tespit edecek piyasa araştırmalarına ihtiyaç vardır. Fakat bu tür araştırmaları yapmak, güncellemek elbette ki zor ve zaman alıcı çalışmalardır. Özellikle yabancı teşebbüslerin konu olduğu yoğunlaşmalarda yeterli pazar payı bilgilerine sahip olmak da güçleşmektedir. Rakiplerin pazar payı ve yıllık kazanç belirlenmeden, kabul edilen kriterlerin yoğunlaşmaların ölçümü ve değerlendirilmesinde sağlıklı sonuçlar vermeyeceği açıktır. Bu sebeple birleşme ve devir tarafı teşebbüslerin ürün ve coğrafi pazardaki payı rekabeti etkileme gücünü gösterecek önemli verilerdir.

c) Rekabetin kısıtlanması veya hâkim durum kriteri

Yoğunlaşmaların değerlendirilmesinde, iki temel koşulun birinin gerçekleşmesi gerekli ve yeterli bulunmaktadır. Bu şartlar, işlem neticesinde; ülkenin bütününde yahut bir kısmında rekabetin önemli ölçüde azaltılması ya da tek başına veya birlikte hâkim durum yaratılması yahut var olan hâkim durumun daha da güçlendirilmesidir. Bu durumda öncelikle, birleşen veya ele geçirilen teşebbüslerin hâkim duruma gelip gelmediği ve sonra da rekabetin kısıtlanıp kısıtlanmadığı hususları olmak üzere iki aşamalı bir inceleme yapılmalıdır³⁵.

Değerlendirmede dikkate alınacak hususların hangileri olduğu, 2010/4 say. Teb. m. 13/1'de gösterilmektedir. Maddenin 2. fıkrasında ise, tek başına ya da birlikte hakim durum yaratmaya veya hakim durumu daha da güçlendirmeye yönelik olarak, ülkenin bütünü yahut bir kısmında rekabetin önemli ölçüde azaltılması sonucunu doğuran birleşme veya devralmalara izin verilmeyeceği ifade edilmektedir. Burada önemli bir yenilik “birlikte hakim durum” kavramının yer almış olmasıdır. Danıştay'ın bu konuda ilginç bir yaklaşımı olmuştur. Bir Rekabet Kurulu kararı³⁶ ile ilgili olarak, Danıştay 13. Dairesi'nin

³⁴ http://www.rekabet.gov.tr/dosyalar/images/file/Kurum_Mevzuat_Karar_vb/TaslakKılavuz-gorus.pdf (26.11.2010).

³⁵ Bkz. TOPÇUOĞLU, s. 92, 94.

³⁶ RKK 20.12.2005, 05-86/1188-340.

2005/10038 Esas No. ile ve 01.03.2006 tarihinde verdiği yürütmenin durdurulması kararında, RKHK'un 7. maddesinin birlikte hakim durumu kapsamadığı hükmüne varılmıştır. Her ne kadar RKHK'un 6. maddesinin aksine 7. maddesinde, birlikte hakim duruma açıkça yer verilmemiş ve yasaklanan hakim durum, işleme taraf olanlarla sınırlı olacak şekilde tanımlanmış olsa da birlikte hakim durumun, 2010/4 say. Teb. m. 13/2'de yer alan düzenleme ile birlikte, uygulanması açısından sahip olduğu yasal zeminin daha güçlü olduğunu söylemek mümkündür³⁷.

IV) YOĞUNLAŞMALARDA TEŞEBBÜSLERİN TAAHHÜTLERİNİN ROLÜ VE ŞARTLI İZİN

1) Rekabet sorunlarının çözümünde yoğunlaşmaya taraf teşebbüslerin taahhütlerinin rolü

a) Genel olarak

Türk rekabet hukukunda -ABD anti-tröst hukuku ve AB rekabet hukukunda olduğu gibi- yoğunlaşmalar rekabetin bozulması sonucunu doğuracak nitelikteyse yasaklanmaktadır³⁸. Ancak taahhüt mekanizması yahut şartlı izin yöntemi ile uygulanan tedbirler neticesinde yoğunlaşmanın etkin rekabeti kısıtlayıcı yönü (yönleri) giderilerek işleme izin verilebilmektedir³⁹. Taahhütler ve tedbirler konusu AT, ABD, Fransa, İngiltere ve Japonya'da özel olarak düzenlenmektedir. Taahhütler rekabet otoritesinin izninden önce uygulamaya geçmekte, önce belirle (fix-it-first) uygulaması söz konusu olmaktadır⁴⁰.

Bir bütün olarak tüketici refahını olumlu etkileyecek şekilde etkinlik yaratması mümkün olan bazı yoğunlaşmalar bütünüyle değil, sadece kısmi olarak rekabeti engellemekte, bazen de sadece işlemin gerçekleştiği pazarlardan birinde rekabetin kısıtlanması sonucuna yol açmaktadır. Başka bir ifadeyle bütününde faydalı olan bir birleşme, sadece bazı dar pazarlarda zararlı etkiler doğurabilmektedir. Bu durumda etkin rekabetin tesisine yönelik olarak ilgili rekabet kısıtlamasına bir çözüm bulmak ve birleşmeyi tamamen yasaklamamak, rekabet hukuku amaçlarına daha uygun ve daha etkin bir yöntem olacaktır. Yoğunlaşmalar üzerinde yapılan bu tür değişiklikler genellikle birleşme

³⁷ Ayrıca bkz. ARITÜRK, Remzi Özge, Birleşmelerin Kontrolünde Kullanılan Test: AB Deneyimi Ve Türkiye İçin Çıkarımlar, Rekabet Kurumu Yayını, Ankara 2009, s. 70.

³⁸ Bkz. COPPI/WALKER, s. 110 vd.

³⁹ KAYA/MADAN/SESLİ, "Yoğunlaşmalarda Tedbir Mekanizması Ve Etkinlik Mekanizması", *Rekabet Dergisi*, Ankara 2009, 10 (2), s. 39.

⁴⁰ ERDEM, H. Ercüment, "Yoğunlaşmaların Kontrolünde Taahhüt ve Şartlı İzin", *BATİDER*, C. 15, S: 4, 2009, Ankara, s. 135.

çözümleri (*merger remedies*) olarak tanımlanmaktadır. Birleşme çözümlerinin amacı yoğunlaşma neticesinde ortaya çıkacağı düşünülen rekabet sorunlarına çözüm bularak birleşmenin ortaya çıkardığı etkinliklerden piyasayı mahrum bırakmamaktır. Yoğunlaşmaların denetiminde, yoğunlaşmanın yaratacağı rekabet sorununa önceden çözüm getirmek, yoğunlaşma gerçekleşikten sonra pazarı düzenlemekten, teşebbüsleri ayırmaktan veya işlemi bütünüyle yasaklamaktan daha iyi bir yoldur⁴¹.

b) 2010/4 Sayılı Tebliğ hükümlerine göre taahhüt mekanizması

2010/4 say. Teb. m. 13/4'ün son cümlesinde Rekabet Kurulu'nun "izin kararında şart ve yükümlülük" öngörebilmesinden söz edilmektedir. Tebliğ m.14/1'de ise, "*Teşebbüsler, Kanun'un 7. maddesi kapsamında ortaya çıkabilecek rekabet sorunlarının giderilmesi amacıyla, birleşme ve devralmaya ilişkin taahhüt verebilirler. Teşebbüsler tarafından verilen taahhütler, rekabetçi sorunları tamamen ortadan kaldıracı nitelikte olmalıdır*" hükmüne yer verilmekte ve aynı maddenin 2. fıkrasında Rekabet Kurulu'nun, yoğunlaşma işlemlerine izin kararında, "*taahhütlerin yerine getirilmesine yönelik şart ve yükümlülük*" öngörebilme yetkisine bir kez daha vurgu yapılmaktadır. Böylece "taahhüt" mekanizması açıkça 2010/4 say. Teb. ile düzenlenmiş olmaktadır.

İncelemeye tabi işlemin taraflarının vereceği taahhütlerin, gerçekleştirilmek istenen birleşme veya devralma (yoğunlaşma) işlemindeki rekabet sorunlarını "tamamen" ortadan kaldıracı içerikte olması özel öneme sahiptir. Zaten, yoğunlaşma işlemleri ile ilgili kararlarında Rekabet Kurulu'nun elinde "yasaklama" silahı olduğu sürece tarafların kimi zaman belirli tavizler vererek işlemde değişiklik yapmak, yani Rekabet Kurumu'nun tespit ettiği rekabet sorunlarının çözümünde uygun bir yöntem bulabilmeleri ya da geliştirebilmeleri daha rasyonel bir uygulama sürecini doğurması bakımından önem taşımaktadır. Taahhüdün konusunu esas itibarıyla rekabet sorunları ortaya çıkardığı düşünülen ve rekabet otoritesinin inceleme konusunu oluşturan eylemlerden sakınılması teşkil etmektedir⁴².

Yoğunlaşma işleminin tarafı teşebbüslerin, ön inceleme aşamasından nihai karara ulaşıncaya kadar ki süreçte, taahhüt verebilecek olmasının hükümde dile getirilmiş olması uygulama netliği açısından olumlu bir gelişmedir. Yoğunlaşma işlemlerinin denetimi sürecinin tüm aşamalarında,

⁴¹ Ayrıca bkz. RKK 10-49/929-327.

⁴² Bkz. AKSOY, Nazlı/YAVUZ, Şahin, "Birleşme ve Devralma İşlemlerinde Rekabet Kurulu'nun Denetim Yetkisinin Hukuki Niteliği ve Sınırları", *Rekabet Dergisi*, Ankara, 2009, 10 (2), s. 20; ARI, M. Haluk/AYGÜN, Esin/KEKEVİ, H. Gökşin, "Rekabet Hukukunda Taahhüt ve Uzlaşma", *Rekabet Hukukunda Güncel Gelişmeler Sempozyumu - VII*, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi - Rekabet Kurumu (17-18 Nisan 2009), Rekabet Kurumu Yayını, 2009, s. 232.

işlemin tarafı ilgili teşebbüslerin, sürece müdahil olması işlemin canlılığının ve geçerliliğinin sağlanabilmesi için, taahhüt verilebilmesi ve hatta taahhüt koşullarının revize edilebilmesi imkânının sağlanması büyük önem taşımaktadır.

Esasen, taahhüt mekanizması ve uygulama esaslarına ilişkin düzenlemelerin öncelikle RKHK’da yapılacak bir değişiklikle⁴³ kanun içerisinde yer alması sağlandıktan sonra, Tebliğ’de Rekabet Kurulu’nun teşebbüsler tarafından verilen taahhütler ile ilgili inceleme, karar alma ve denetleme usulüne ilişkin düzenleme yapılması ve daha etkin bir uygulama akışı sağlanması gerekmektedir.

RKHK m. 7 kapsamına girecek yoğunlaşma işlemlerinde, taahhüt sisteminin yerleştirilmesi ve bu doğrultuda işlemin esasına yönelik şart ve/veya yükümlülük getirilebilmesi için, taraf teşebbüslerin bilgilendirilmesi ve görüşlerinin idare eliyle müzakere edilmesi yararlı bulunmaktadır⁴⁴. Nitekim Rekabet Kurulu çeşitli kararlarında “taahhüt” ve “uygulanabilirliği” hususunda geniş açıklamalar getirmiştir⁴⁵.

⁴³ RKHK’da Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı madde 44: “Yürütülmekte olan bir önaraştırma ya da soruşturmada, ilgili teşebbüs veya teşebbüs birliklerinin 4 veya 6 ncı madde kapsamında ortaya çıkan rekabet sorunlarının giderilmesine yönelik taahhütler vermeleri ve bu taahhütlerin Kurul tarafından kabul edilmesi durumunda, bu teşebbüs veya teşebbüs birlikleri hakkında soruşturma açılmayabilir ya da açılmış olan soruşturmaya son verilebilir.

Kurul, birinci fıkraya göre karar verdikten sonra,

a) Kararın alınmasına esas teşkil eden herhangi bir unsorda değişiklik olması,

b) İlgili teşebbüs veya teşebbüs birliklerinin verdikleri taahhütlere aykırı davranışları,

c) Kararın yanlış, yanıltıcı veya eksik bilgiye dayanılarak verilmiş olması,

hallerinden birinin varlığı durumunda, ilgili teşebbüs veya teşebbüs birlikleri hakkında soruşturma açabilir ya da soruşturmaya kaldığı yerden devam edebilir”. Tasarıda yer alan bu madde ile ilgili olarak TUSİAD 13 Kasım 2008 tarihinde Rekabet Kurumu Başkanlığı’na yazılı olarak bildirdiği görüşünde; “44. madde metninde, taahhüdün yerine getirilip getirilmediği konusunda kontrolün nasıl yapılacağına ilişkin bir yöntem belirlenmemesini eleştirmekte, taahhüde aykırı davranılması halinde ağırlaştırılmış ceza verilmesini önermektedir”[http://www.tusiad.org/_rsc/shared/file/2008-11-13-RekabetinKorunmasiHakkindaKanundaDegisiklikYapilmasinaDairTUSIADGorusu.pdf (04.05.2011)].

⁴⁴ AKSOY, Nazlı/BOLATOĞLU, Hilmi/YAVUZ, Şahin, “Rekabet Hukukunda Muafiyet ve Birleşme/Devralma Kararlarının Şarta Bağlanması”, *Rekabet Dergisi*, S. 25, Ankara 2006, s. 23.

⁴⁵ Bkz. RKK, 08.07.2010-10-49/900-314; RKK 08.07.2010-10-49/929-327; RKK, 16.09.2010-10-59/1159-451.

2) Şartlı izin

a) Genel olarak

Şart, bir hukukî muamelenin hüküm ve neticeler doğurmasının veya hüküm ve neticelerinin sona ermesinin tarafların iradesi ile bağlanmış olduğu müstakbel ve vukuu şüpheli bir olaydır⁴⁶.

Hukuki işlemin yapıldığı sırada varlığı bilinmeyen olayların dikkate alınarak, hukuki işlem üzerinde ileriye etkili sonuçlar doğmasını sağlamak “şart” kavramı ile mümkün olabilmektedir⁴⁷.

Şarttan söz edebilmek için iki koşulun gerçekleşmesi gerekmektedir:

- Olay geleceğe ait olmalı,
- Olayın gerçekleşmesi “şüpheli” bulunmalıdır.

Bu koşulları taşımayan olay (kayıt) şart olarak nitelendirilemez. Gelecekte gerçekleşmesi gereken olay “şüpheli” değil de, mutlaka gerçekleşecekse, şart değil vade söz konusudur. Şart, müstakbel, fakat vukuu şüpheli bir olaydır⁴⁸.

Bir hukuki işlemin varlık kazanmasını, kurulmasını ya da oluşmasını sağlayan kurucu olgulardan farklı olan tamamlayıcı olgular, hukuki işlem kurulduktan sonra, hukuki işlemde beklenen hüküm ve sonuçların doğması, gerçekleşmesi için gerekli olgular şeklinde tanımlanmaktadır. Yani bu olgular, kurulmuş olan bir hukuki işlemi tamamlamakta ve böylelikle işlemin sonuçlarını doğurmasını sağlamaktadır⁴⁹.

Bir olguya, tamamlayıcı olgu niteliği, ya kanun ile ya da taraf iradesi ile verilmektedir⁵⁰. Kanunda düzenlenmiş tamamlayıcı olguya örnek olarak, MK m. 462’de düzenlenen vasinin yapacağı birtakım işlemlerde vesayet makamının izninin gerekmesi, verilebilir. Buna karşılık, BK m. 149 vd. anlamında şartlı bir hukuki işlemde hukuki etkinin bağlandığı gelecekteki, gerçekleşmesi şüpheli olgu, yani şart, tarafların iradesi ile tamamlayıcı olgu halini almaktadır⁵¹.

⁴⁶ AKINTÜRK, Turgut, “Şart ve Mükellefiyet Kavramları Üzerine Bir İnceleme”, AÜHFD, Y. 1970, C. 27, S. 3-4, s. 224 [Makaleye <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/322/3174.pdf> adresinden ulaşmak mümkündür (12.09.2010)].

⁴⁷ SİRMEN, Lale, *Türk Özel Hukukunda Şart*, Banka ve Ticaret Hukuku Enstitüsü Yayını, Ankara 1992, s. 1.

⁴⁸ UYGUR, Turgut, *Açıklamalı - İçtihatlı Borçlar Kanunu Genel Hükümler*, İkinci Cilt (Madde 61-181), Seçkin Yayınevi, Ankara 1990, s. 721.

⁴⁹ AKİPEK, Şebnem, “Tamamlayıcı Olgunun Hukuki İşleme Etkisi”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Y. 1995, C. 44, S. 1-4, s. 274, 279.

⁵⁰ AKİPEK, s. 279.

⁵¹ SİRMEN, s. 16.

Tamamlayıcı olgunun gerçekleşmesiyle işlemin, baştan itibaren (geriye etkili) hüküm doğurup doğurmayacağı, söz konusu unsurun niteliğine bağlıdır. RKHK m. 7/2'ye göre, birleşme ve devralma işlemlerinin hukuki geçerlilik kazanabilmesi için Rekabet Kurulu'ndan izin alınması gerekmektedir. Bu koşul, sadece 2010/4 sayılı Tebliğ'in 7. maddesinde kabul edilen ciro eşiğini aşan birleşme ve devralmalar için geçerli bulunmaktadır. İşte bu kapsamdaki birleşme ve devralmalar açısından Rekabet Kurulu'nun izni, başlangıçtaki bir eksikliği gidermekte ve izin ile birlikte teşebbüsler arasındaki birleşme ve devir sözleşmesi, baştan itibaren hüküm ve sonuçlarını doğurmaya başlamaktadır⁵². Başka bir deyişle, izin şartı gerçekleşmeden de taraflar kurulan sözleşme ile bağlı olmakla birlikte, tamamlayıcı olgu olan Rekabet Kurulu'nun izni gerçekleşmedikçe, birleşme veya devralma sözleşmesi hükümlerini icra edememekte, sözleşme hükümleri izin şartı tamamlanıncaya ya da tamamlanmayacağı netleşinceye kadar askıdadır⁵³.

Hukuki işlem kanunda öngörülen bütün kurucu ve tamamlayıcı olguların meydana gelmesiyle hukuki sonuç doğurur. Şartı meydana getiren olgunun bir askı dönemi yaratabilmesi için, şartın objektif bakımdan şüpheli bir olgu olması, kanun açısından henüz şüpheli olması yeterli bulunmaktadır⁵⁴. Şartlı işlemlerdeki askı durumu, hukuki işlemin esas unsurunu meydana getiren ve taraflarca kararlaştırılan belirsiz olayın ya gerçekleşmesi ya da düşmesi ile son bulmaktadır⁵⁵.

Genellikle şartı koyan kayıttaki ifade biçiminde kendini gösterdiği şekli ile şart, olumlu ve olumsuz şart şeklinde bir ayırımı tabi tutulabilmektedir. Geleceğe ilişkin şüpheli olgu ya şimdiki durumda bir değişikliğin meydana gelmesi ya da şimdiki durumun olduğu gibi sürmesi şeklinde öngörülebilmektedir. Birinci durumda "olumlu şart"tan, ikinci durumda "olumsuz şart"tan söz edilmektedir⁵⁶. Şartlı işlemde, şartın tahakkuku veya sona ermesine ilişkin taraflar bir süre belirlememişlerse, yorum getirilerek bir süre tespit etmek mümkün olabilmektedir. Taraflar bu şekilde bir süre tayini yoluna gitmemişlerse, olumlu şartın her zaman gerçekleşebileceği (ifa edilebileceği), olumsuz şartta ise, şartın taalluk ettiği olayın artık gerçekleşebilme imkânı yok ise, örneğin fiili veya olayı gerçekleştirecek kişinin ölmesi halinde, şartın gerçekleşeceği kabul edilmektedir⁵⁷.

⁵² TOPÇUOĞLU, s. 106.

⁵³ TOPÇUOĞLU, s. 107.

⁵⁴ Bkz. SİRMEN, s. 51.

⁵⁵ Ayrıca bkz. PULAŞLI, Hasan, *Şarta Bağlı İşlemler ve Hukuki Sonuçları*, Dayınlarlı Yayınları, Ankara 1989, s. 193.

⁵⁶ SİRMEN, s. 67.

⁵⁷ PULAŞLI, s. 195.

Taraflar koymuş oldukları kayıtlı hukuki işlemin sonuç doğurmasını, gelecekte gerçekleşmesi şüpheli bir olguya bağlamışlarsa, bu durumda bir geciktirici şart⁵⁸ söz konusu olmaktadır. Geciktirici şartla yapılan işlem kural olarak şüpheli olgunun gerçekleştiği anda hukuki etkisini göstermeye, sonuçlarını doğurmaya başlar. Bu bakımdan geciktirici şart hukuki işlemin sonuç doğurup doğurmayacağını, yani hukuki etkisini askıya almaktadır. Başka bir ifadeyle şarta bağlı işlem, şartın gerçekleştiği an itibariyle hüküm ifade etmektedir⁵⁹. BK m. 149/2'de şarta bağlı işlemin hükümlerinin, şartın gerçekleştiği andan itibaren hüküm doğuracağını öngörmekte; yani şarta, şartın gerçekleştiği andan itibaren ileriye etkili bir kuvvet tanımaktadır⁶⁰.

Tayin olunmuş geciktirici şart iradi şart niteliğinde ise, şart olarak belirlenen fiil veya işlemin taraflarca tespit edilen süre içinde ve bu amaçla yerine getirilmiş olması gerekmektedir⁶¹. Gelecekte gerçekleşmesi gereken olayın “gerçekleşmesi imkânsız” ise şarttan söz edilememektedir. İmkânsızlığın maddi veya hukuki olması sonucu değiştirmemektedir⁶².

⁵⁸ Geciktirici şart konusu, BK'nun 2. Faslında “Şarta Bağlı Borçlar” başlığı altında 149 ila 151. maddelerde düzenlenmiştir. 149. maddede “geciktirici şart” tanımlanmış, 150. maddede “Şartın Bağlı Olduğu Sıradaki Vaziyet” ve 151. maddede ise “Fasıla Esnasında Tahakkuk Eden Menfaatler” hükme bağlanmıştır. Anılan madde metinleri şu şekildedir:

Madde 149 - Bir akdın mevzuunu teşkil eden borcun mevcudiyeti, meşuk bir hadisenin tahakkukuna talik edilmiş ise o akit şarta bağlı akit olur.

İki taraf hilafını kast etmedikleri halde şarta bağlı akit, ancak şartın tahakkuku anından itibaren hüküm ifade eder.

Madde 150 - Şart tahakkuk edinceye kadar borçlu, borcun layıkı veçhile edasına mani olacak her nevi tasarruftan içtinap etmekle mükelleftir.

Şarta bağlı hakkı tehlikeye düşürülen alacaklı, alacağı mutlak olan alacaklıların haklarını muhafaza için yapmağa salahiyyet oldukları tedbirleri ittihaz edebilir.

Şartın tahakkukundan evvel yapılan temlik her tasarruf, şartın hükümlerini ihlal ettiği nispette batıl olur.

Madde 151 - Şartın tahakkukundan evvel taahhüt olunan şey kendisine teslim olunan alacaklı, şartın tahakkuku halinde, fasıla esnasında o şeyden elde ettiği menfaatlara de malik olur.

Şart tahakkuk etmezse alacaklı elde ettiği menfaatleri red ile mükelleftir.

6098 sayılı Yeni BK m. 170'de geciktirici koşul, bir sözleşmenin hüküm ifade etmesi, gerçekleşip gerçekleşmeyeceği bilinmeyen bir olguya bırakılması şeklinde ifade edilmiştir. Maddenin 2. fıkrasında ise, aksi kararlaştırılmamışsa, geciktirici koşula bağlı sözleşmenin, ancak koşulun gerçekleştiği andan başlayarak hüküm ifade edeceği düzenlemesine yer verilmiştir. Bozucu koşul ise, Yeni BK m. 173'de “sona ermesi önceden gerçekleşip gerçekleşmeyeceği bilinmeyen bir olguya bırakılan sözleşme, bozucu koşula bağlanmış olur” şeklinde belirtilerek, bozucu koşula bağlanmış sözleşmenin hükümlerinin, koşulun gerçekleştiği anda ortadan kalkacağı hükme bağlanmıştır.

⁵⁹ SİRMEN, s. 53; NOMER, Haluk N., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Beta Yayınevi, İstanbul 2008, s. 192.

⁶⁰ Bkz. PULAŞLI, s. 219.

⁶¹ PULAŞLI, s. 193.

⁶² Bkz. UYGUR, s. 722.

Taraflar, yaptıkları işlemin hukuki etkisinin ortadan kalkmasını ileride gerçekleşmesi şüpheli bir olguya bağlamışlarsa, bu bozucu şarttır⁶³. Bozucu şarta⁶⁴ bağlanmış bir işlem hükümlerini tam olarak doğurur, fakat şartın gerçekleşmesiyle birlikte işlemin hükümleri sona erer; yani sözleşme öncesi hukuki durum taraflar için geri döner⁶⁵. Başka bir deyişle, bozucu şarta bağlı bir işlem, yapıldığı andan itibaren sanki hiçbir şart öngörülmemiş gibi hukuki ilişkiyi kurar⁶⁶. Bozucu şartla yapılan hukuki işlemde iki ayrı hukuksal sonuç istenmektedir; ilki hakkın doğumu, diğeri ise hakkın sona ermesidir. Burada ikincisi şartlı olarak istenmiş, yani bir tamamlayıcı olguya bağlanmıştır ve iradenin yöneldiği etki, hukuki ilişkinin ortadan kalkması şartını taşımaktadır⁶⁷. Bozucu şart gerçekleşmezse, işlem geçerli bir muamelenin hukuki sonuçlarını kazanmaktadır⁶⁸.

Görüldüğü üzere şartta, hukuki işlem için bir süre tayini söz konusudur. Bu, geciktirici şart bakımından bir başlangıç zamanının, bozucu şart bakımından da bir son zamanın konulması şeklinde kendini göstermektedir⁶⁹. Bir şartın geciktirici şart mı, bozucu şart mı olduğunu tespit ve tayinde tereddüde düşüldüğünde, yorumun geciktirici şart lehinde yapılması gerektiği ifade edilmektedir⁷⁰.

b) 2010/4 Sayılı Tebliğ hükümlerine göre şartlı izin

2010/4 say. Teb.'de Rekabet Kurulu'nun, bu Tebliğin 7. maddesi kapsamına giren birleşme ve devralma işlemlerine ya izin verebileceği ya da bu işlemi nihai incelemeye aldığı takdirde, ön itirazını bildiren yazısı ile birlikte birleşme veya devralma işleminin nihai karara kadar askıda olduğunu ve uygulamaya sokulamayacağını, gerekli gördüğü diğer tedbirlerle birlikte ilgililere usulüne göre tebliğ edeceğini, bu durumda, niteliğiyle bağdaştığı ölçüde Kanununun 40 ila 59. maddeleri hükümlerinin uygulanacağı ve Kurul'un, izin kararında şart ve yükümlülük öngörebileceği hükmüne yer verilmiştir (m.13/4).

Rekabet Kurulu'nun 10.03.2008 tarih ve 08-23/237-75 sayılı "Vatan Gazetesi Kararı", taahhüt ve şartlı izin mekanizması için önemli bir örnek teşkil

⁶³ SİRMEN, s. 54.

⁶⁴ BK m. 152 hükmüne göre bozucu şart: "İnfisahı, meşuk bir hadisenin tahakkukuna talik edilen akit, şartın tahakkuku anından itibaren hüküm ifade etmez. Kaideten, infisah makabline şamil olmaz".

⁶⁵ PULAŞLI, s. 179.

⁶⁶ SİRMEN, s. 156.

⁶⁷ SİRMEN, s. 56, 57.

⁶⁸ UYGUR, s. 729.

⁶⁹ AKİPEK, s. 284. "Şart, vade ile karıştırılmamalıdır. Zira, şart ile vadenin arasındaki en büyük fark, vadenin gerçekleşeceği kesinlik taşıyan bir olay oluşudur" (SİRMEN, s. 87).

⁷⁰ Bkz. UYGUR, s. 728.

etmektedir. Kurul'un bu kararı, günlük ulusal siyasi gazeteler pazarında faaliyet göstermekte olan Bağımsız Gazeteciler Yayıncılık A.Ş. ve Kemer Yayıncılık ve Gazetecilik A.Ş.'nin tam kontrolünün Doğan Gazetecilik A.Ş. tarafından devralınmasına ilişkindir. Kararda "batan teşebbüs savunması" dikkate alınarak bazı şartlar çerçevesinde işleme izin verilmesi yöntemi benimsenmiştir. Böylece, devralma işlemine izin verilmemesi durumunda Vatan Gazetesi'nin iflası ile markanın cebren satılması neticesinde piyasada varlığının tartışılır hale geleceği için markanın güçlendirilip daha sonra üçüncü kişilere satılmasına ve bu şekilde işlem sonrası dönemde ortaya çıkması muhtemel rekabet sorunlarını bertaraf ederek piyasadaki rekabetçi yapıyı korumak hedeflenmiştir⁷¹. Kurul'un bu kararına karşı ilgili teşebbüsler Danıştay'a başvurmuş ve Danıştay 13. Dairesi Rekabet Kurulu kararının şarta ilişkin kısımları hakkında yürütmenin durdurulmasına karar vermiştir.

Yoğunlaşmaların öncül (ex ante) denetiminin yapılmasının gerekliliği ve işleme Rekabet Kurulu'nun şartlı izin vermesi imkânı bir arada değerlendirildiğinde, Kurul'un kararında yer alabilecek şartın geciktirici şart niteliğinde olması gerekir. Yoğunlaşma işlemine izni, bozucu şarta bağlamanın ekonomik, fiili ve hukuki açılardan sakıncaları bulunmaktadır. Zira teşebbüslerin arzu ettikleri işlem, geçerli olarak kurulmuş ve sonuçlarını doğururken işlem tarafı bu teşebbüslerin Kurul'un izin için belirlediği şartı yerine getirmemesi/getirememesi halinde, sonuçları açısından zorlu bir sürecin başlaması mümkündür. Bu durumda işlemi ve pazarı rekabeti kısıtlayıcı etkilerden arındırmak hedeflenerek şartlı izin verilirken, şartın gerçekleşmemesi ile işlemin sonlanması hem ilgili pazarın yapısını farklı yönlerden olumsuz etkileyebilecek hem de ekonomik sonuçları ağır olabilecektir. O nedenle işleme geciktirici nitelikte şart ile izin verilmesi ve şartın gerçekleşmesi ile işlemin hukukten geçerli hale gelmesi yukarıda sayılan sakıncaları taşımaması yönünden daha anlamlı olacaktır.

Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'da Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı'nın⁷² "Yoğunlaşma İşlemlerinin Bildirimi ve İncelenmesi" başlığını taşıyan 7/A maddesinde ise Kurul'un bildirilmesi zorunlu işlemlere olduğu gibi izin verebilmesi ya da yasaklayabilmesi dışında belirli bozucu şart ve yükümlülükler çerçevesinde izin verilebileceğinden de söz edilmektedir. Başka bir deyişle Tasarı'da Kurul'un izne tabi yoğunlaşma (birleşme ve devralma) işlemlerine ancak "bozucu" nitelikte şart öngörebileceğini hükme bağlanmaktadır.

⁷¹ AKSOY/YAVUZ, a.g.m., s. 22.

⁷² http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tasari_teklif_sd.onerge_bilgileri?kanunlar_sira_no=68605
(Erişim Tarihi 14.12.2010)

Rekabet Kurulu'nun birleşme veya devir işlemine şartlı izin veren kararlarında son yıllarda bir azalma gözlemlenmektedir. Şartlı izin kararı verilmesinde adeta bir çekingenlik olarak addedilebilecek bu durumun, halen birleşme ve devralma işlemlerinin gerekirse şarta bağlanması konusundaki tasarrufların sonuçlarıyla ilgili tereddütlerden kaynaklandığı düşünülmektedir. Sözkonusu tereddütler “şartın niteliği”, sonraki aşamada “şartın gereklerinin yerine getirilip getirilmediğinin denetimi” ve pek tabii ki “denetimin gerçekleştirilme usulü” gibi konuların açıkça ortaya konulup düzenlenmesiyle azalacaktır.

Türk rekabet hukuku uygulaması açısından önemli bir müessese olan şartlı iznin;

- Hangi yoğunlaşmalarda kullanılacağı,
- Şart ve yükümlülüklerin tür ve kapsamı,
- Şart yerine getirildikten sonraki sürecin nasıl işleyeceği gibi belirsizliklerin⁷³,

2010/4 sayılı Tebliğ'de somut olarak düzenlenmesi yoluna gidilmediği, muhtemelen bu esasların yeni Rekabet Kanunu ile düzenlenmesi yolunda bir tercih yapıldığı düşünülmektedir.

2010/4 say. Teb.'de bildirilmemiş birleşme veya devralmalara, şartlı olarak izin verilip verilemeyeceği konusunda herhangi bir düzenleme getirilmemiştir. Zira taahhüt ve şart birleşme ve devralma işleminin izin sürecine ilişkin işlemlerdir. İzin alınmadan gerçekleştirilen birleşme ve devralmaların akıbeti RKHK m. 11'de düzenlenmiştir. Buna göre, izin alınmadan icra edilen birleşme veya devralma RKHK m. 7 kapsamına girmiyorsa Rekabet Kurulu işleme izin verir ancak, bildirimde bulunmayan ilgililere para cezası uygular. Bildirilmeyen ve RKHK m. 7 kapsamına girdiği anlaşılan birleşme veya devralma işlemleri için Kurul, para cezası ile birlikte birleşme veya devralma işleminin sona erdirilmesine; tüm fiili durumların ortadan kaldırılmasına; şartları ve süresi Kurul tarafından belirlenecek şekilde ele geçirilen her türlü pay veya mal varlığının mümkünse eski maliklerine iadesine, mümkün değilse üçüncü kişilere temlik ve devrine; söz konusu pay veya mal varlığının eski malik veya üçüncü kişilere temlik edilmesine kadar devralan kişilerin devralınan teşebbüslerin yönetimine katılmamasına ve diğer gerekli tedbirlerin alınmasına karar verir. Dolayısıyla bildirilmeden icra edilen birleşme veya devralma

⁷³ Şartlı izin müessesesinin etkin bir şekilde kullanımı ve konuya ilişkin öneriler hakkında bkz. GÜRKAYNAK/İKİLER/YENİARAS, “Yoğunlaşmaların Kontrolünde Taahhüt ve Koşullu İzin Yaklaşımları”, *Rekabet Hukukunda Güncel Gelişmeler Sempozyumu VII*, Kayseri 2009, s. 222 vd.

işlemlerinde taahhüt ve şartın uygulama alanı yoktur. Ancak aksi düşüncüyü savunan yazarlar da bulunmaktadır⁷⁴.

c) Yoğunlaşmaya taraf teşebbüslerin taahhütleri ve şartlı izin

Rekabet hukuku amaçlarını üst norm olarak kabul eden rekabet otoritesi, işlemi rekabet yasalarına aykırı hale getiren unsurları titizlikle tespit edecek ve bu unsurlar iyileştirildiği takdirde işlemin yaşama şansı varsa kabiliyeti ölçüsünde muhatap teşebbüse gerekli bildirimde bulunacak ve muhatap teşebbüs de işlemi iyileştirme yolunda kullanabileceği imkânları rekabet otoritesine taahhütte bulunmak suretiyle geri bildirecektir⁷⁵.

Bu nedenlerle, nihai karar öncesi, Rekabet Kurulu tarafından, işlemin yol açacağı sorunların taraflara bildirildiği ve taraflara gerekli değişiklikleri yapmak için fırsat verildiği ya da bu değişiklikleri yapmayı taahhüt etmelerinin istendiği ve gerektiğinde işlemin bozucu şarta bağlandığı bir yöntemle hukuki belirsizliğin, taraflar ve üçüncü kişiler açısından ekonomik belirsizliğin ve risklerin büyük ölçüde ortadan kalkmış olacağı belirtilmektedir⁷⁶. Yoğunlaşma işlemi ile ilgili bir çözümde, pazarın yapısını değiştiren tüm taahhütlerin şart, söz konusu taahhütlerin uygulanması usulüne ilişkin taahhütlerin ise yükümlülük olarak getirilmesi ve hukuki sonuçlarının ne olacağının da açıklanması gerekmektedir⁷⁷. Kurul'un birleşme veya devralma işlemlerine izin verirken, izni şart veya yükümlülüğe bağlayıp bağlayamaması hususunun uygulanabilirliği ve hukuki dayanağı konusunda literatürde farklı görüşler bulunmaktadır⁷⁸. Birleşme veya devralmalarda şartlı izin, işlemin sonuçları

⁷⁴ "RKHK'un 11. maddesinde, bildirilmesi zorunlu olan birleşme veya devralma işleminin Rekabet Kurulu'na bildirilmemesi halinde; Rekabet Kurulu'nun birleşme ve devralmayı kendiliğinden incelemeye alacağı ve bu inceleme sonucunda izin verebileceği düzenlendiği için, Kurul'un izin verebilmesi açısından, bildirilmiş ve bildirilmemiş birleşme veya devralmalar arasında -kanun'un 16. maddesinde düzenlenen idari para cezası dışında- bir ayırım yapılmadığından Kurul'un bildirilmiş birleşme veya devralmalara şartlı izin verme yetkisinin kabulü halinde, bildirilmemiş birleşme veya devralmalara da şartlı izin verebileceğinin kabulü gerekmektedir" (BADUR, Emel/ERTEM, Burcu, "Rekabeti Sınırlayıcı Uygulamalara İlişkin İnceleme ve Araştırma Usulü", *Rekabet Dergisi*, S: 33, 2008, s. 16, dpn. 17).

⁷⁵ GÜRKAYNAK/İKİLER/YENİARAS, s. 214.

⁷⁶ AKSOY/BOLATOĞLU/YAVUZ, s. 24-25.

⁷⁷ Bkz. VAROL, Nazlı, *Rekabeti Kısıtlayıcı Birleşme ve Devralmalarda Çözümler ve Taahhütler*, Rekabet Kurumu Yayını, Ankara 2009, s. 86.

⁷⁸ Bolatoğlu, yoğunlaşmalarda şartlı izin verilebileceğine ilişkin RKHK'da açık bir yetki bulunmadığını ve Tebliğ'e bu yönde bir hüküm konmasının da durumu değiştirmeyeceğini, kanun'da öngörülme bir yetkinin idarenin düzenleyici işlemiyle meydana getirilemeyeceğini ileri sürmektedir (BOLATOĞLU, Hilmi, *Rekabet Kurulu Kararlarının Yargısal Denetimi*, Rekabet Kurumu Yayını, Ankara 2004, s. 34).

Güven, şartlı izin müessesesinin uygulanabilmesi açısından RKHK'da ayrı bir madde ile düzenleme bulunmamasına rağmen, Rekabet Kurulundan İzin Alınması Gereken Birleşme ve Devralmalar Hakkında Tebliğ'de yoğunlaşma işlemlerine Rekabet Kurulu'nun şartlı olarak izin verebileceğinin açıkça

itibariyle taşıdığı potansiyel rekabet sorunları sebebiyle yasaklanması fakat olumlu sonuçları sebebiyle de izin verilmesi ihtimaline dayanmaktadır. İşte Rekabet Kurulu taraflara, birleşme veya devralmanın yol açacağı muhtemel rekabet sorunlarını bertaraf etmeye yönelik olarak, kendi çözüm önerilerine dayanan, uyulması zorunlu şartlarla izin vermektedir. Böylece, Kurul'un öngördüğü şartlar çerçevesinde izin verilen yoğunlaşmaya taraf teşebbüslere işlemin olumlu sonuçlarını gerçekleştirme şansı verilmektedir⁷⁹.

Kanun'un amacı, "mal ve hizmet piyasalarındaki rekabeti engelleyici, bozucu veya kısıtlayıcı ... uygulamaları ... önlemek, ... gerekli düzenleme ve denetlemeleri yaparak rekabetin korunmasını sağlamaktır" (RKHK m. 1). Kurul, birleşme veya devralma ile ortaya çıkabilecek muhtemel rekabet ihlallerini engelleyecek yükümlülükler öngörebilir. Şart kapsamında öngörülen yükümlülükleri teşebbüsler kabul etmişlerse, öngörülen şart doğrultusunda hareket edeceklerdir. Taraf teşebbüsler, Kurul'un öngördüğü şartları güç, birleşme veya devralma sürecini zorlayıcı ya da amaca aykırı bulmuşlarsa pek ala şartlı izin kararına karşı yargıya başvurabileceklerdir.

düzenlendiğini ve bu konuda Kurul'un şartlı izin verebileceği ile ilgili bir düzenleme olmadığına katılmadığını belirtmektedir (GÜVEN, *Birleşme ve Devralmalar*, s. 404).

Öz, Rekabet Kurulu'nun koşullu izin verebilmesini, ilgili piyasada rekabeti sağlama amacıyla yönelik olarak mümkün görmekte ve Rekabet Kurulu'nun bu yetkisini RKHK'nın Rekabet Kurulu'nun görev ve yetkilerini düzenleyen 27. Rekabet Kurumu'nu düzenleyen 20/1. ve kapsama ilişkin 2. maddelerine dayandırmaktadır (ÖZ, Gamze, "Özelleştirme Sürecinde Rekabet Kurumu'nun Yeri", *Rekabet Politikası ve Özelleştirme Sempozyumu*, Ankara 1999, s. 53).

Aslan, Tebliğ'deki eşikleri aşmayan bir birleşme veya devralmaya menfi tespit verilebildiğine göre daha tehlikeli birleşme veya devralmalar için de şart ve yükümlülük bağlanabilmesi gerektiği görüşünü ileri sürmektedir (ASLAN, İ. Yılmaz, *Rekabet Hukuku*, Ekin Kitabevi, Bursa 2001, s. 278).

AKSOY/YAVUZ, Rekabet Kurulu'nun bir yoğunlaşma işlemine ilişkin izin kararını belirli şartlara bağlamasını, işlemin mevcut halinin hangi bakımlardan RKHK'nın 7. maddesi açısından sakınca doğurduğunun, dolayısıyla bildirilen haliyle gerçekleştirilmesinin mümkün olmadığını başka bir ifadesi olduğunu ve izin verilmemesinin gerekçesi olarak yorumlanması gerektiği düşüncesini taşımaktadırlar (AKSOY/YAVUZ, s. 16; benzer yönde görüş için bkz. AKSOY/BOLATOĞLU/YAVUZ, "Rekabet Hukukunda Muafiyet ve Birleşme/Devralma Kararlarının Şarta Bağlanması", *Rekabet Dergisi*, S: 25, Ankara 2006, s. 24).

Danıştay 13. Dairesi 13.02.2009 tarih ve 2008/13171 esas sayılı kararında 1997/1 sayılı (eski) Rekabet Kurulu'ndan İzin Alınması Gereken Birleşme ve Devralmalar Hakkında Tebliğ'in 6/3. maddesinde yer alan, Rekabet Kurulu'nun yoğunlaşma işlemlerinde tedbir alabileceği ve bazı yükümlülüklerle uyulması şartıyla izin verebileceği hükmünü RKHK'na aykırı görmemiş, ancak bu şartların "Kanun'la uyumlu ve Kanun'da dayanağı olan şartlar" olmasına karar vermiştir. Senyücel, Danıştay'ın kararını; teşebbüslerin taahhüt vermeleri ve Rekabet Kurulu'nun da bu taahhüt bağlamında işleme izin vermesinin Kurul'un yetkisi kapsamında olduğu, ancak taahhüt verilmemesi halinde sadece RKHK'da dayanağı olan şartlar kapsamında izin verilebileceği şeklinde yorumlamaktadır. Ayrıca Danıştay'ın bu kararında net olarak Rekabet Kurulu'nun yetkisinin olmadığı hususlarla ilgili şartların hukuki dayanağı yoksun olduğunu da belirtmektedir (SENYÜCEL, Orçun, "AT Komisyonu'nun Yoğunlaşmalarla İlgili Yeni Duyurusu Işığında Türkiye Açısından Çıkarımlar", *Rekabet Dergisi*, S: 38, 2009, s. 99).

⁷⁹ Ayrıca bkz. GÜRKAYNAK/İKİLER/YENİARAS, s. 174.

Birleşme veya devir işlemine taraf teşebbüsler, izin başvurusu ile birlikte muhtemel rekabet ihlallerini giderecek çözümleri bizzat kendileri de taahhüt edebileceklerdir. Kurul, teşebbüslerin taahhütlerini yeterli bulursa, bu şartla birleşme veya devre izin verecektir⁸⁰. Kurul, teşebbüslerin taahhütlerini, muhtemel rekabet ihlallerini bertaraf edecek nitelikte bulmaz ve bu sebeple işleme izin vermez ya da ek şartlarla izin verirse taraflar, Kurul kararına karşı iptal davası açabileceklerdir.

2010/4 Say. Teb. tarafların ancak nihai karara kadar taahhütte bulunabileceklerini kabul etmiştir. Böylece taraflar bizzat veya Rekabet Kurulu vasıtasıyla işlemin yol açacağı rekabet sorunlarını engellemeye yönelik tedbirleri alacaktır. Şart ve taahhütlerle izlenen hedef, birleşen veya devralan teşebbüslere engel çıkarmak, ek yükümlülük yüklemek de değildir. Rekabet sorunlarını gidermenin pek çok yolu bulunduğu dikkate alındığında Rekabet Kurulu'nun ortada bir taahhüt bulunmaksızın şartlı izin vermesinin birtakım sakıncaları içerdiği ileri sürülmektedir. Zira tarafların, taahhüt vermemelerine rağmen Rekabet Kurulu'nun tedbire başvurusu, taraflara gereğinden çok şart koşulması, hukuken ya da fiilen imkânsızın istenilmesi gibi sorunları doğurabilmektedir. Üstelik taahhüdün bulunmaması, bunun nasıl uygulanacağına yönelik detaylı bilginin de olmamasına sebebiyet vermektedir⁸¹. Rekabet Kurulu'nun belirlediği rekabet sorunlarının birden fazla etkin, kabul edilebilir çözümü olabileceği ve tarafların bu çözümlerden kendi çıkarlarını en çok koruyanını tercih etmelerinin kaynakların verimli kullanılması bakımından önem taşıdığı ve ayrıca teşebbüslerin uygulaması imkânsız şart ve yükümlülükler getirilmesi halinde, hayata geçirilemez bir karar alınmış olacağı da dile getirilmektedir⁸².

Tarafların, taahhütlerine veya Kurul'un öngördüğü şarta uymamaları hali, RKHK m. 17'de yapılan değişiklik⁸³ idari para cezası ile cezalandırılmıştır. 2010/4 Say. Teb. m. 16/1-b'ye göre, karara bağlanan şart ve yükümlülüklerin yerine getirilmemiş olması halinde Kurul, birleşme veya devralmayı yeniden incelemeye alacaktır. Ancak izin verilen birleşme ve devralmaların sonradan RKHK m. 7'ye aykırı olduğunun anlaşılması durumunda sonucun ne olacağı RKHK'da düzenlenmemiştir. RKHK m. 9 ve 11'deki düzenlemeler izin alınmadan uygulamaya sokulan ve RKHK m. 7'ye aykırılık teşkil eden yoğunlaşma işlemleri ile ilgilidir. Dolayısıyla tarafların,

⁸⁰ Teşebbüslerin sunduğu çözüm önerilerinde aranan temel koşullar için bkz. http://www.rekabet.gov.tr/dosyalar/images/file/BD-Cozumlerine_Iliskin_Kilavuz_Taslagi.pdf [10.03.2011 (s. 3-5)].

⁸¹ SENYÜCEL, s. 97.

⁸² VAROL, s. 83.

⁸³ RG, 08.02.2008, S. 26781.

Kurul'un öngördüğü şartlara veya taahhütlerine aykırı olarak icra ettikleri yoğunlaşma işlemleri hakkında idari para cezası dışında, herhangi bir hukuki yaptırım uygulanamayacaktır.

V) ŞARTLI İZİN VE HUKUKİ SONUÇLARI

1) Genel olarak

Bu çalışmanın temel amacı, 2010/4 Sayılı Tebliğin şart ve taahhüt bağlamında getirdiği yeniliklerin değerlendirilmesidir. Yoğunlaşmaların kontrolünde şart ve taahhüdün ihlali ayrı bir çalışmayı gerektirecek kapsamdadır. Bu sebeple tarafların, kendi taahhütlerine veya Kurulun öngördüğü şartlara aykırı olarak yürüttükleri ve sonuçlandırdıkları yoğunlaşma işlemlerinde maruz kalacakları yaptırımlar, genel olarak incelenecektir.

2) Yoğunlaşma işlemine Kurul'un izin vermemesi

Kurul, hâkim durum yaratacak veya rekabeti önemli ölçüde azaltacak yoğunlaşma işlemlerine izin vermeyecektir. Kurul, ret kararı ekonomik gerekçelere dayandıracak, yoğunlaşma sonucunda rekabetin ilgili piyasada önemli ölçüde etkileneceği ihtimalini somut açıklamalarla gösterecektir. Zira fiili ve potansiyel rekabet bakımından verilere değil, varsayım ve kuşkulara dayanan karar verilemez⁸⁴.

Birleşme veya devralma işleminin tarafı teşebbüsler, rekabetin kısıtlanacağı endişesinin gerçekçi ve nesnel değerlendirmelere dayanmadığını düşünüyorsa, Kurul kararına karşı Danıştay'da iptal davası açabileceklerdir⁸⁵. İptal davasının sonucuna göre, şartları çerçevesinde, birleşme veya devralma işleminin geciktirilmesi, hatta imkânsızlaşması sebebiyle teşebbüsler maruz kaldıkları zararı Rekabet Kurumu'ndan talep edebileceklerdir. Olumsuz Kurul kararı sebebi ile yoğunlaşma işleminin hiç gerçekleştirilememiş veya geç gerçekleştirilmiş olmasının doğurduğu zararlar, tam yargı davası çerçevesinde talep edilebilecektir.

3) Yoğunlaşma işlemine Kurul'un izin vermesi

Yoğunlaşma işleminin rekabeti kısıtlamayacağı hallerde, Kurul izin verecektir. İzin sürecinden sonra birleşen veya devralan teşebbüslerin rekabet

⁸⁴ Rekabet Kurulu kararlarının bağlı yetki/takdir yetkisine tabi olup olmaması hakkında bkz. TOPÇUOĞLU, s. 110, dpn. 165.

⁸⁵ Kurul kararlarının yargısal denetimi konusunda geniş bilgi için bkz. EĞERCİ, Ahmet, *Rekabet Kurulu Kararlarının Hukuki Niteliği ve Yargısal Denetimi*, Rekabet Kurumu Yayını, Ankara 2004, s. 230 vd; BOLATOĞLU, s. 3 vd (Konuya ilişkin örnek olarak, Danıştay tarafından verilen, Kurul'un "Vatan Gazesi Kararı"nın iptaline ilişkin karar verilebilir).

ihlalleri, herhangi bir özellik arz etmeyecek, RKHK m. 6 (ve 4) hükmü kapsamında muamele görecektir.

4) Yoğunlaşma işlemlerine Kurul'un şartlı izin vermesi

a) Birleşen veya devralan teşebbüslerin şartın gereklerini yerine getirmeleri

Birleşen ve devralan teşebbüsler Kurul kararında öngörülen şartlara uygun hareket etmişlerse herhangi bir takibe maruz kalmaları düşünülemez. Teşebbüslerin, birleşme veya devir sürecini taahhütleri doğrultusunda yürütmeleri halinde birleşme veya devir işlemi; her halükarda kesinleşecek, RKHK m. 6 (ve 4) hükmü dışında rekabet ihlali ile ilgili iddialarla karşılaşmayacaktır.

b) Birleşen veya devralan teşebbüslerin şartın gereklerini yerine getirmemeleri

Birleşme veya devir işlemine şartlı izin verilmesini, şartın bozucu veya geciktirici olmasına göre iki farklı ihtimalde değerlendirmek gerekir. Kurul'un birleşecek veya devralacak teşebbüsler için öngördüğü şart geciktirici şart ise, şarta uyulmaması ihtimalinde birleşme veya devralma işlemine izin verilmeyecektir. Taahhütlerine veya öngörülen şarta uygun hareket etmeyen teşebbüslerin, birleşme veya devir işlemine izin verilmediği gerekçesi ile zarar - ziyan talebinde bulunmaları ihtimalinden de söz edilemeyecektir.

Kurul'un öngördüğü şart bozucu nitelikte ise birleşme veya devir işleminin akıbeti tartışmaya açıktır⁸⁶. İlk ihtimal, birleşme veya devir işlemine ilişkin iznin kaldırılması dolayısıyla birleşme veya devrin sona erdirilmesi yoluna gidilmeksizin taahhüt ya da şarta uygun hareket etmeyen teşebbüslerin icra ettikleri rekabet ihlalini RKHK m. 6 (ve 4) hükmü çerçevesinde değerlendirmektir. Fakat bu ihtimalin, taahhütlerine veya öngörülen şarta uymayan teşebbüslerin sebep oldukları sonucu telafi etmeyeceği, birleşen teşebbüslerin ve yöneticilerinin caydırıcılık bakımından ayrıca cezalandırılmaları gereği aşikârdır. Bu durumda teşebbüslerin taahhütlerine veya "Kurul'un öngördüğü şartlara uymama" halini ağır, caydırıcı niteliği yüksek idari para cezası ile cezalandırma sebebi kabul eden, RKHK m. 10 veya 16'ya eklenecek açık bir hükme ihtiyaç vardır. Zira izin kararının RKHK m. 13'te olduğu gibi geri alınması veya hiç alınmamış sayılması, birleşme veya devralma işleminin sona erdirilmesi ile, pay sahiplerinin, alacaklıların ve kamunun

⁸⁶ Şart ve taahhüde aykırılık halinde uygulanacak tedbirlere ilişkin çözüm önerileri için bkz. http://www.rekabet.gov.tr/dosyalar/images/file/BD-Cozumlerine_Iliskin_Kilavuz_Taslagi.pdf [10.03.2011 (s. 6 vd)].

uğrayacağı zarar dikkate alındığında isabetli bir yol olmayacaktır⁸⁷. Öyleyse Kurul'un öngördüğü şartı ihlal eden teşebbüslere ve yöneticilerine, kusurları ölçüsünde, para cezası uygulamakla yetinilmelidir.

Diğer ihtimal, birleşme ve devralmaların Kurul'a bildirilmemesini düzenleyen RKHK m.11/b hükmünü kıyasen uygulayarak, karara bağlanan şartları ve yükümlülükleri yerine getirmeyen teşebbüslerin birleşme veya devir işlemini sonlandırmalarına karar vermektir. Biz bildirilmeyen birleşme ve devralmaların sonuçlarını düzenleyen RKHK m. 11/b hükmünün, Kurul'un şartlı izin verdiği birleşme veya devralmalara uygulanamayacağını düşünmekteyiz. Zira izin alınmayan ve RKHK m. 7'yi ihlal eden birleşmelerde, birleşme veya devir işleminin tasfiyesi süreci, telafisi güç, hatta imkânsız pek çok soruna gebe dir. Nasıl uygulanacağı, takibi düzenlenmeyen; muvazaalı (danışıklı) ve hileli işlemlere açık; taraflar, alacaklılar, pay sahipleri ve kamu açısından ciddi zararlara sebep olabilecek tedbirlerin, şartlı izinlere de uygulanması düşünülemez. Aynı sorun ve güçlükler, bir iş biriminin elden çıkarılması, rakiplerle bağların koparılması, erişim sağlama, uzun dönemli münhasır anlaşmaların değiştirilmesini içeren yollarda da vardır⁸⁸.

VI) SONUÇ

Rekabet politikasının üç önemli aracı; rekabeti kısıtlayıcı işbirliği davranışlarının (teşebbüsler arası anlaşma, uyumlu eylem ve teşebbüs birliği kararları), hâkim durumun kötüye kullanılmasının engellenmesi ve yoğunlaşmaların kontrolüdür. Yoğunlaşma riski doğuran işlemler ilgili pazardaki rekabeti doğrudan etkilemekte ve rekabetten beklenen faydaları ortadan kaldırmaktadır. Rekabet hukukunda yoğunlaşma işlemlerinin, birleşme veya devralma, kontrolün devralınması ve ortak girişim olmak üzere üç temel görünümü olduğunu söylemek mümkündür.

2010/4 say. Teb. 01.01.2011 tarihinde yürürlüğe girmiş ve önemli yenilikler getirmiştir. Yeni Tebliğ'in 5. maddesinde birleşme ve devralma sayılan haller, "kontrolde kalıcı değişiklik gerçekleşmesi" vurgusu ile hükme bağlanmaktadır. 1997/1 sayılı Tebliğ m. 4/1'de pazar payı ve ciro ile ilgili ikili bir eşik öngörülmüşken, 2010/4 say. Teb. m. 7'de "ciro esaslı bildirim eşiği" sistemine geçilmiştir. Ayrıca işlemin taraflarından birinin yabancı teşebbüs olması ihtimaline binaen dünya cirosunun da değerlendirme kapsamına alındığı

⁸⁷ http://www.rekabet.gov.tr/dosyalar/images/file/BD-Cozumlerine_Iliskin_Kilavuz_Taslagi.pdf [10.03.2011 (s. 25, 26)].

⁸⁸ http://www.rekabet.gov.tr/dosyalar/images/file/BD-Cozumlerine_Iliskin_Kilavuz_Taslagi.pdf [10.03.2011 (s. 6-23)].

görülmektedir. 2010/4 say. Teb.'de, ciro eşiği ile ilk aşamada tarafların toplam ciroları, ikinci aşamada ise tarafların ayrı ayrı ciroları esas alınmıştır. Böylece bir yoğunlaşma işleminin bildirim tabi olması için, taraf teşebbüslerin toplam ciroları ile ayrı ayrı dikkate alınacak cirolarının Tebliğ'in belirlediği eşikleri aşması gerekmektedir. 2010/4 say. Teb.'de isabetli olarak ve 1997/1 sayılı Tebliğ'den farklı olarak, m. 7/1'de yer alan eşiklerin Tebliğ'in yürürlüğe girdiği tarih olan 01.01.2011 tarihinden itibaren iki yılda bir Rekabet Kurulu tarafından yeniden belirleneceğine ilişkin hükme yer verilmektedir.

2010/4 Sayılı Tebliğ'in 14. maddesi ile, eski 1997/1 sayılı Tebliğ'de yer verilmemiş olan "taahhüt" mekanizması düzenlenmiştir. Teşebbüsler, RKHK m. 7 kapsamında ortaya çıkabilecek rekabet sorunlarını gidermek amacıyla nihai karara kadar taahhüt verebileceklerdir. Rekabet Kurulu, taraf teşebbüslerin taahhütlerine ilave olarak izin kararında, taahhütlerin yerine getirilmesini sağlamaya yönelik şart ve yükümlülük öngörebilecektir.

Rekabet Kurulu'nun ciro eşiğini aşan yoğunlaşmalar için verebileceği izne ilişkin kararı bir tür "onay" şeklinde değerlendirildiğinde, onay (izin), ilgili teşebbüslerin gerçekleştirmek istedikleri işlem açısından bir tamamlayıcı unsurdur. İşte bu noktada, Rekabet Kurulu'nun verdiği izin, taraf teşebbüslerin gerçekleştirmek istediği işlemi adeta tamamlamakta ve işlemin geçerli olarak yürütmesini sağlamaktadır. İzin verilmesiyle birlikte işlem, ilgili teşebbüslerin gerçekleştirmeyi hedefledikleri şekilde sonuçlanmaktadır. Şartlı izin müessesesi bu aşamada devreye girmektedir. Şartlı izin kararı ile, teşebbüslerin işlemi gerçekleştirmek istedikleri hali ile normalde izin verilmeyecekken işlemin rekabeti kısıtlayan yönü giderilmekte ve işlemin olumlu etkilerinden piyasanın da mahrum kalmasının önüne geçilmektedir.

Yoğunlaşma işlemine izni, bozucu şarta bağlamanın ekonomik, fiili ve hukuki açılardan sakıncaları bulunmaktadır. Birleşme veya devir işlemi, geçerli olarak kurulmuş ve sonuçlarını doğururken birleşme veya devir işlemine taraf teşebbüslerin Kurul'un izin için belirlediği şartı yerine getirmemesi/getirememesi halinde, iznin ger alınması ve sürecin tasfiyesi, katlanılması güç sonuçlara yol açacaktır.

Şart ve taahhütlerin, uygulama esaslarının ihlali ve yaptırımı RKHK'da düzenlenmelidir. Her halükarda yoğunlaşma işleminin tasfiyesi yerine hem taraf teşebbüslere hem de yöneticilerine fevkalade ağır ve bu sebeple caydırıcı nitelik taşıyacak para cezaları ile yetinilmelidir.

KAYNAKÇA

- AKINTÜRK, T., “Şart ve Mükellefiyet Kavramları Üzerine Bir İnceleme”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Y: 1970, C: 27, S. 3-4, s. 219-247 [Makaleye <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/322/3174.pdf> adresinden ulaşmak mümkündür (12.03.2011)].
- AKİPEK, Ş., “Tamamlayıcı Olgunun Hukuki İşleme Etkisi”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Y: 1995, C: 44, S. 1- 4, s. 269-291.
- ALTAY, S. A., Anonim Ortaklıklar Hukuku’nda Sermayeye Katılmalı Ortak Girişimler, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2009.
- ASLAN, İ. Y., *Rekabet Hukuku*, Ekin Kitabevi, Bursa 2001.
- AŞÇIOĞLU ÖZ, G., “Türk Rekabet Hukuku Çerçevesinde Pazarda Hâkim Durumun Kötüye Kullanılması Ve Birleşme Ve Devralmaların Kontrolü”, *Rekabet Hukuku ve Yargı Sempozyumu*, Ankara, 5 Mart 1999, s. 107-119.
- AKSOY, N./BOLATOĞLU, H./YAVUZ, Ş., “Rekabet Hukukunda Muafiyet ve Birleşme/Devralma Kararlarının Şarta Bağlanması”, *Rekabet Dergisi*, S: 25, Ankara 2006, s. 3-28.
- AKSOY, N./YAVUZ, Ş., “Birleşme ve Devralma İşlemlerinde Rekabet Kurulu’nun Denetim Yetkisinin Hukuki Niteliği ve Sınırları”, *Rekabet Dergisi*, 10(2), Ankara, 2009, s. 7-27.
- ARI, M.H./AYGÜN, E./KEKEVİ, H.G., “Rekabet Hukukunda Taahhüt ve Uzlaşma”, *Rekabet Hukukunda Güncel Gelişmeler Sempozyumu - VII*, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi - Rekabet Kurumu (17-18 Nisan 2009), Rekabet Kurumu Yayını, 2009, s. 229-294.
- ARITÜRK, R. Ö., Birleşmelerin Kontrolünde Kullanılan Esasa İlişkin Test, Rekabet Kurumu Yayını, Ankara 2009.
- ASUNAKUTLU, T./BAYDUR, C. M., “Ekonominin Yeni Trendleri Üzerine Bir Değerlendirme”, *Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Bahar 2001, S:3*, s. 1-15.
- ATEŞ, M., “Son Yapılan Düzenlemeler Işığında AB Rekabet Hukuku ve Politikasına Genel Bir Bakış”, *Avrupa Çalışmaları Dergisi, C: 7, No: 2, Bahar 2008*, Ankara, s. 47-76.
- BADUR, E./ERTEM, B., “Rekabeti Sınırlayıcı Uygulamalara İlişkin İnceleme ve Araştırma Usulü”, *Rekabet Dergisi, S: 33, 2008*, s. 3-59.
- BOLATOĞLU, H., *Rekabet Kurulu Kararlarının Yargısal Denetimi*, Rekabet Kurumu Yayını, Ankara 2004.

- BROUWER, M. T., “Horizontal Mergers And Efficiencies Theory And Anti Trust Practice”, *European Journal of Law and Economics*, 26 (1), 2008, s. 11-26.
- BURNLEY, R., “An Appropriate Jurisdictional Trigger for the EC Merger Regulation and the Question of Decentralisation”, *World Competition*, 25 (3), 2002, s. 263–277.
- COPPI, L./WALKER, M., “Substantial Convergence or Paralel Paths? Similarities and Differences in the Economic Analysis of Horizontal Mergers in US and EU Competition Law”, *The Antitrust Bulletin, Spring-Summer 2004*, s. 101-152.
- EĞERCİ, A., Rekabet Kurulu Kararlarının Hukuki Niteliği ve Yargısal Denetimi, Rekabet Kurumu Yayını, Ankara 2004.
- ERDEM, H. E., “Yoğunlaşmaların Kontrolünde Taahhüt ve Şartlı İzin”, *BATİDER, Cilt: 15, S: 4*, 2009, s. 135-207.
- ERDEM, E., *Rekabet Hukuku İle İlgili Makaleler*, Beta Yayınevi, İstanbul 2007.
- GÜNGÖRDÜ, A., AT ve Türk Rekabet Hukukunda Yoğunlaşmalarda Kontrol Unsuru, Rekabet Kurumu Yayını, Ankara 2003.
- GÜRKAYNAK, G./İKİLER, B./YENİARAS, A. G., “Yoğunlaşmaların Kontrolünde Taahhüt ve Koşullu İzin Yaklaşımları”, *Rekabet Hukukunda Güncel Gelişmeler Sempozyumu VII*, Kayseri, 17- 18 Nisan 2009, s. 171-228.
- GÜVEN, P., Türk Rekabet Hukuku ve Avrupa Birliği Rekabet Hukukunda Birleşme ve Devralmaların Denetlenmesi, Yetkin Yayınları, Ankara 2003.
- İNAN, N./PİKER, M., *Rekabet Hukuku El Kitabı*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayını, Ankara 2007.
- KAVAK, A., Sermaye Şirketlerinin Tasfiye, Birleşme, Devir ve Bölünme İşlemleri, Maliye ve Hukuk Yayınları, Ankara 2009.
- KAYA, Ş. D./MADAN, Z./SESLİ, E., “Yoğunlaşmalarda Yapısal Tedbir Mekanizması Ve Etkinlik Değerlendirmesi”, *Rekabet Dergisi, Ankara, 2009, 10 (2)*, s. 29-71.
- KAYAR, İ., “Rekabet Hukukunda Birleşme ve Devralmalarda Kontrol Olgusu”, *Rekabet Hukukunda Güncel Gelişmeler Sempozyumu I*, Kayseri 2003, s. 151-194.
- KORTUNAY, A., “Rekabet Hukuku Açısından Birleşme ve Devralmalarda “Erken Başlama Sorunu” (Gun Jumping)”, *Rekabet Hukukunda Güncel Gelişmeler Sempozyumu VIII*, Kayseri, 14-15 Mayıs 2010, Rekabet Kurumu Yayını, s. 329-348.

- MOUSSİS, N., *Avrupa Birliği Politikaları Rehberi*, Mega Press, İstanbul 2001.
- NOMER, H. N., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Beta Yayınevi, İstanbul 2008.
- ÖZ, G., “Özelleştirme Sürecinde Rekabet Kurumu’nun Yeri”, *Rekabet Politikası ve Özelleştirme Sempozyumu*, Ankara 1999, s. 46-56.
- POLAT, Ç., “Yoğunlaşma ve Piyasa Yapısı İlişkisi Çerçevesinde Türk Çimento Sektörünün Yapısal Analizi”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C: 7, S: 2, 2007, s. 97-115.
- PULAŞLI, H., *Şarta Bağlı İşlemler ve Hukuki Sonuçları*, Dayınlarlı Yayınları, Ankara 1989.
- SARICA, S., “ABD, AB ve Türkiye’nin Firma Birleşmelerine Yaklaşımı”, *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C: 4, Y: 4, S: 1, Bahar 2008, s. 51-82.
- SARIKAMIŞ, C., *Şirket Birleşmeleri*, Avcıol Basım Yayın, İstanbul 2003.
- SENYÜCEL, O., “AT Komisyonu’nun Yoğunlaşmalarla İlgili Yeni Duyurusu Işığında Türkiye Açısından Çıkarımlar”, *Rekabet Dergisi*, Ankara, Sayı: 38, 2009, s. 73-114.
- SEZEN, A., “Birleşme ve Devralmalar”, *İkinci Rekabet Hukuku Sempozyumu*, Bildiriler- Tartışmalar, URTEB Yayınları, Bursa 09 Haziran 2007, s. 105-114.
- SİRMEN, L., *Türk Özel Hukukunda Şart*, Banka ve Ticaret Hukuku Enstitüsü Yayını, Ankara 1992.
- SOLMAZ, E., *Yoğunlaşmaların Kontrolünde Bildirim Eşikleri*, Rekabet Kurumu Yayını, Ankara 2009.
- TEKDEMİR, Y., “Niçin Yoğunlaşmaların Kontrolü”, *Rekabet Politikası ve Yoğunlaşmaların (Birleşme/Devralmaların) Kontrolü*, Rekabet Kurumu Yayını, Ankara, 2003.
- TOPCUOĞLU, M., “İşletmenin Devri ve Devir İşlemine Rekabetin Korunması Hakkında Kanun’un Etkisi”, *Bilgi Toplumunda Hukuk, Ünal Tekinalp’e Armağan*, C. II, İstanbul 2003, s. 71-118.
- TYSON, N., “Joint Venture Regulation under European Competition Laws: An Update”, *European Law Journal*, V: 13 (3), 2007, s. 408–423.
- UYGUR, T., *Açıklamalı- İçtihatlı Borçlar Kanunu Genel Hükümler*, C: II, (Madde 61-181), Seçkin Yayınevi, Ankara 1990.
- VAROL, N., *Rekabeti Kısıtlayıcı Birleşme ve Devralmalarda Çözümler ve Taahhütler*, Rekabet Kurumu Yayını, Ankara 2009.